

להוכיח דמשום זילותא וביזוי כה"ג לא חיישינן לאיסור דרבנן מהא דפרק ב"מ (שבת לג, א) רבא אנסיה ליה בעידיניה בע"כ פ"י התלמידים שהיה להם עת קבוע לפניו אנסוהו שהשהה נקביו, ואמרינן נמי בפ' הבע"י (יבמות סב, ב) דכמה סבי איעקר מפירקיה דר"ה ע"י שהשהו נקביהם לקטנים ומסתמא לא היו תוקפים ומחזקים כרבא וכהנהו סבי לשהות אלא מחמת כיסופא וזילותא למיזל לצורכיהן מקמיה דרבינו לא חשו לאיסור בל תשקצו וה"ה בנדון דידן. ומ"מ קשה הדבר מאד לבודת חלוקים מן הדעת שאינם אפי' רמזים בתלמוד ופסק הגאונים מהך מילתא.

ביותר, דאמרינן בשילהי המוציא יין (שבת פב, א) הנכנס לסעודת קבע יבדוק עצמו קודם י' פעמים. ופירש"י דגנאי יהא לו אם יצטרך לילך לצרכיו מתוך הסעודה וכ"ש העומד בתפלה, וכ"ש ש"ץ שיהיה לו גנאי גדול ולביזוי שירגישו רבים שאין גופו נקי בעמדו לפני המלך ב"ה וגדול כבוד הבריות. ונראה דא"צ נמי נוסח דרבון העולם דשמא לא נתקן אלא במרחק ממעמדו שאז מורגש ונראה בושותו וכלימתו⁶, כדמשמע קצת הנוסח ולפי טעם זה הוא דחייבו חכמים להרחיק ד"א ולומר רבון וכו' איירי דוקא במתפלל ביחיד דליכא התם ביזוי וזילותא⁷. וקצת יש נמי

סימן יז

ספרים נמי שהיו בימיהם היו צריכין לחוש שלא יפלו ויתבזו⁶. ולפ"ז איכא למימר שלבו דואג על הספר שבידו שלא יפול לארץ ולא יוכל לכוון, מ"מ נראה דשרי כיון דאינו אותו המחזור או התפילה אלא רק כדי להתפלל בדיוק ולא ידלג שום אות ליכא למימר שלבו דואג עליו כמו גבי אוחז תפילין בידו או ס"ת בזרועו דהתם אינו תופשו רק לשמירה ולא לעשות בהו מצוה עכשיו⁷. וכה"ג מחלק בתלמוד פ' לולב הגזול (סוכה מא, ב) אמר אבא בר מרימר לרב אשי אבא הוי מצלי ביה פ"י כשהלולב היה בידו היה מתפלל מתיכי לא יאחז אדם תפילין בידו וכו'. ואמר שמואל סכין מעות וקערה ככר וכיוצא בהן התם לאו מצוה היא וטריד הכא מצוה ולא טריד. ופירש"י⁸ לאו מצוה לאחז נינהו והוינן עליו למשא ולכך טרוד בשמירתו אבל הכא נטילתו ולקחתו מצוה ומתוך שחביב עליו אין משאם ושמירתם כבד עליו ולא טריד, ע"כ. ונראה דבנדון דידן הואיל ותפשה לשם תפלה עצמה כדי להתפלל בעיון ובידיו יפה אין משאם כבד עליו ולא טריד⁹.

שאלה: הא דאיתא פ' מי שמתו (ברכות כג, ב) ת"ר לא יאחו אדם תפילין בידו וס"ת בזרועו ויתפלל, ופירש"י משום דלבו דואג שמא יפלו מידו ולא יכוון. ויש להסתפק אם צריך לזהר נמי שלא יאחו מחזור או תפילה בידו להתפלל בהן כמו בר"ה וביו"כ שרוב בני אדם אין מתפללים מבחוץ או אין צריך לזהר בכה"ג.

תשובה: יראה דאין צריך לזהר ושפיר דמי למיעבד הכי², ולא דמי להך דאסר בכרייתא דלעיל כמו שאפרש. ונהי נמי דלדידן מחזורים ותפילות וכל הספרים שלנו דין כתבי הקודש יש להן לענין הצלה מפני הדליקה בשבת כדאיתא באשירי³ ומרדכי ר"פ כל כתבי⁴, ונראה דכ"ש לענין בזיון כדמוכח פ' במה אשה (שבת סא, ב) דקמיעות וברכות אין מצילין בשבת מפני הדליקה ואפ"ה בעי גניזה שלא יתבזו. וכיון דדין כתבי קדש יש להם אם יפלו לארץ חשיב בזיון, כדמוכח פ"ב דעירובין (נו, ב) גבי היה קורא בספר על האסקופה וכדפרש"י שם⁵ לאו דוקא ס"ת או תפילין אלא שאר

סימן יח

תשובה: יראה דלא שפיר קעביד¹, דגרסינן פ' היה קורא (ברכות יד, א) אסור לאדם שיעשה חפציו קודם שיתפלל וסתם תפלה המוזכרת בתלמוד

שאלה: המשכים ואומר ברכות ושבתות עד ברוך שאמר וחזר לביתו ועשה צרכיו וחפציו, שפיר קעביד או לאו.

ק"ג) ועי' רמ"א (סי' צ"ב ס"ב) מה שהביא מהרשב"א (ח"א סי' קל"א) ועי' מג"א (שם סק"ג). 5. ד"ה הנכנס. 6. עי' ב"י שם. 7. רמ"א (סי' ק"ג ס"ב) וב"י שם, ועי' פרישה (סק"ג) שהוכיח כן גם מהטור, ועי' דברי חמודות ברא"ש שם (אות קכ"ט).
 סי' יז: 1. ד"ה לא יאחו. 2. ב"י ושו"ע (סי' צ"ו ס"ב) ועי' פרישה (סק"ג), והביא בב"י שכי"ה דעת ר"י שם. 3. שבת פט"ז סי' א'. 4. סי' שצ"ו. 5. ד"ה היה קורא. 6. שו"ע (סי' צ"ו ס"א) ועי' פרישה (סק"א) ועי' היטב בס' האשכול הלכ' ס"ת (סו"ס י"ג — הלבשרטרט עמ' 44). 7. עי' ט"ז (שם סק"א) שמוזה לימד זכות על ש"ץ שנוטלים ס"ת בידיהם ואומרים יקום פורקן ושאר תפילות, דכיון שמחזיקין עתה בס"ת לצורך התפילה הו"ל כלולב בזמנו, ואינו רק לשמירה, וסיים דמ"מ אין להקל בזה בתפילת י"ח. 8. ד"ה לאו מצווה. 9. ומ"מ אם נפל ומשוי"כ אין יכול לכווין פסק בספר חסידים (סי' י"ח) דמותר להגביהו, הביאו במג"א (שם סק"ג).

אלא ע"כ דווקא אתפלת שמ"ע קפדינן כדמשמע הלשון עד שיתפלל והיינו תפילה סתם שבתלמוד, והך הנותן שלום לחבירו ועושה חפציו מילתא חדא אינו?² דגרסינן נמי התם אהא דקאמר כאלו עשהו במה [במה] קאמרת א"ל אסור קאמינא וכדרב אידי בר אבין דא"ר אידי בר אבין א"ר יצחק בר אשי אסור לאדם שיעשה צרכיו קודם שיתפלל ע"כ. הא קמן דמילתא חדא אינו?³ אמנם ראיתי רבים המדקדקים שהיו נמנעים ללכת לצרכיהם בשחרית עד שהיו נכנסין בתחילה לכהכ"ץ ולומר ברכות ותושבחות ואח"כ היו הולכין לצרכיהם אנה ואנה.⁴ והנראה לעניות דעתי לפום דינא דתלמודא כתבתי.

הוא תפלת שמ"ע, וא"כ לא יועיל מה שאמר ברכות ותושבחות כבר בבהכ"ג דאתפילת שמונה עשרה שנקבעו עיקר לעבודת המקום ב"ה וחמירי טפי לכמה מילי אפי" מק"ש קפיד תלמודא להקדים אותה לעשיית חפציו, והכי מוכח ע"כ מהא דגרסינן (שם) כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשה במה וכו', מיתיבי רב ששת ובין הפרקים שואל מפני הכבוד תרגמא רבי אבא במשכים לפתחו, והשתא אי לא קפדינן אלא שיאמר ברכות ותושבחות קודם עשיית חפציו א"כ מה פריך מהא דשואל בין הפרקים דהתם ע"כ כבר אמר לכל הפחות ברכת יוצר אור והיינו ברכות ותושבחות טובא,

סימן י"ט

פ' בני העיר¹⁰ כתוב בלשון זה שאנו סומכין על הפסיקתא ומפטירין שמעו בסימן דש"ח. ובא"ז¹¹ נמי משמע דאין מפטירין השמים כסאי מדאיצטרך למכתב תרי או תלת טעמים על ר"ח אלול שחל להיות בשבת שאנו מפטירין השמים והנהו טעמי לא שייכי הכא.

שאלה: ראש חדש אב שחל להיות בשבת, היאך המנהג להפטיר שמעו או השמים כסאי.

והנה אחד מהגדולים¹² כתב במנהגים שלו שיש לו להפטיר שמעו כדברי סמ"ג ואשירי ומרדכי וכדמשמע בא"ז, אמנם נחלק עליו אחד מהגדולים חבירו¹³ והעיד שכבר היה מעשה ברי"א ששאלו לגדול אחד¹⁴ שהיה מנהיג שם בפרק ההוא מה להפטיר ואמר בתחילה להפטיר שמעו כדאיתא בפסקי הגאונים דלעיל, ואמר לו אחד מתלמידיו¹⁵ שהתוס' פ' כל שעה¹⁶ כתבו להפטיר השמים, וחזר בו ואמר הואיל ומימי התוס' אנו שותים יש לנו לנהוג אחריהם, ועל פי הך עובדא הנהיג אחד מהגדולים דלעיל¹⁷ להפטיר השמים כדברי התוספות, ונראה דהכי עיקר, ואע"ג דשמעתי דבתוספת בני העיר¹⁸ נמצא דיש להפטיר שמעו לא ידענא אי תוספות דשנ"ץ הן או תוספות דשאר גאונים ומימי תוספות משנ"ץ שקצרום מהר"א מטו"ך אנו שותים¹⁹,

תשובה: יראה דככ"מ שיש מנהג ידוע היאך שהוא אין לשנותו כלל דבהך מילתא איכא פלוגתא דרבוותא קמא¹ ובתראי¹, וא"כ נהרא ונהרא ופשיטא² אבל במקום שאין מנהג ידוע נראה דיש להפטיר השמים כסאי³ כמו שאבאר. דכפ' בני העיר (מגילה לא, ב) גרסינן ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי דהיינו הפטרה דחזון ישעיה, וכתבו התוספות פ' כל שעה⁴ דאנו מניחין תלמוד שלנו וסומכין על הפסיקתא ומפטירין השמים כסאי. וצריכין אנו לבאר דברי התוספות דהפסיקתא לא כתב להפטיר השמים אלא שכתב דאנו מפטירין סימן דש"ח, אלא כך רוצים לומר התוספות כיון דלפי הפסיקתא צריכין להפטיר לעולם חזון ישעיה בשבת הסמוך לתשעה באב לכך בר"ח אב שחל להיות בשבת הואיל ולא נוכל להפטיר חזון ישעיה בה מענין ר"ח⁵ חדשיכם ומועדיכם צריכים להפטיר השמים כדי להזכיר דר"ח, וכענין זה הזכיר מהר"ם⁶ ומסיק שם נמי ומפטירין השמים⁷. אמנם בסמ"ג⁸ וכן באשירי⁹ ומרדכי

(סק"ג). [וע"ע בזה בעין יצחק חאבהע"ז ח"ב סי' י"ג]. 2. ע"י ב"ח שם שכתב לתמוה ע"ד השו"ע דסותר דברי עצמו לענין אי חשיב הקדמת שלום ועשיית דרכיו כד"א או ב' דברים. [וע"י הער' 3]. 3. ע"י ב"ח שם שמה על ראית רבינו דאדרבה מוכח דהייפך. וע"ש שמה יישב דעת השו"ע [ע"י הער' 2]. ובסו"ד יישב מעט ד' רבינו. 4. שו"ע רמ"א (שם ס"ב).

סי' יט: 1. כ"ה הלשון בתשו' מהר"ל החדשות (סי' ל"ה) וש"י שהמח' בין מהר"ש ומהר"ג. 2. ע"י טור (סי' תכ"ה). וכ"ה במנהגי מהרא"ק (הלכ' פורים עמ' כו, א) הביאו בד"מ (שם סק"ג) ורמ"א (שם ס"א). וע"י א"ר (סי' תקמ"ט) ובשע"ת (סי' תכ"ה סק"א) מה שהביא מהדגול מרבבה, וע"י ראבי"ה (ח"ב סי' תקנ"ו) מה שהביא מרבינו אפרים ע"י מהר"ם (הלכ' שמחות סי' ת"ס). ואגורה מגילה (סי' נ'). וע"ע בס' מנהגים ישנים מדורא לבעל השע"ד (אלפנבין עמ' 160). 3. רמ"א (שם ס"א), וע"י לברש שכתב שכן נהגו בפחזא [מג"א סק"ב]. 4. פסחים מ, ב ר"ה אבל. 5. ע"י חוס' מגילה לא, ב ר"ה ראש שכתבו דאנו מפטירין בשבת שלפני ט"ב חזון ישעיה, והטעם משום שאנו נהגים עפ"י הפסיקתא, ע"ש. ולכאורה סותרים דבריהם למש"כ בפסחים שא"א סומכים על הפסיקתא, אכן למש"כ רבינו כאן י"ל. 6. מהר"ם ב"ב תפ"ו ח"ג סי' ד'. 7. ע"י הג' מימתי דבריהם למש"כ בפסחים ש"א סומכים על הפסיקתא, אכן למש"כ סי' י'. 8. סי' תתקל"א וכ"ה במו"ק סי' תתקל"ד. 9. ח"ב סי' שצ"ב. 10. ר"א טירנא (הלכ' אלול עמ' יז, א) ובהג' שם — ע"י מהר"ל שם. וע"י בתשו' מהר"ל (סי' י"ז) ושם כתב "מהר"ם בווינא וכו'". 11. מהרא"ק (הלכ' פורים דף כו, א) — וע"י מהר"ל הלכ' חילוקי הפטרות (עמ' 58). 12. מהר"א — [מהרא"ק ומנהגי ר"א טירנא ומהר"ל שם] וע"י מהר"ו דינים הלכות (אות ל"ח עמ' כנ"ד). 13. במהר"ל שם מובא ששאל את מהר"א מ"ט ידי' והשיב לו שזקן אחד היה בווינא וא"ל שכן המנהג והראה לו

אהבה. הלכות תפלה פ"ה פ"ו

מה שאמרו אין להם תשובה... פ"ו א אסור לו לאדם לומר וכו'...

וביוב"כ [מלבד גופלים על פניהם בכל תפלה ותפלה מפני שהוא יום תחנה ובקשה ותענית:

פרק ששי

א אסור ילו לאדם לעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין אלא אם כן היה נושא משאוי. או שהיה לבית הכנסת שני פתחים בשני רוחות שהרואה אומר שמא ילך ויכנס מפתח האחר. וכן אם היה בעיר שני בתי כנסיות אמר הרואה שמא ילך לבית הכנסת הרגיל בו. ואם יש לו תפילין בראשו מותר לו לעבור ואע"פ שאין שם אחר מכל אלו שהתפילין מוכיחין עליו שהוא הרוף אחר מצות ואינו ממבטלי תפלה: ב המתפלל עם הציבור לא יארך את תפלתו יותר מדאי אבל בינו לבין עצמו הרשות בידו. ואם כן לומר אחר תפלתו אפילו [א]כסדר וידוי יום הכפורים אומר. וכן אם רצה להוסיף בכל ברכה וברכה מן האמצעיות מעין הברכה מוסיף: ג יבצרז היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת חולים כפי צחות לשונו. היה צריך לפרנסה מוסיף תחנה ובקשה בברכת השנים. ועל דרך זה בכל אחת מהן. ואם רצה לשאול כל צרכיו [ג]בשומע תפלה שואל. אבל לא ישאל לא בשלש ראשונות [ג]ולא בשלש אחרונות: ד יאסור לו לאדם שימעיט [ג]וכלום או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עמוד השחר עד שתפלת תפלת שחרית. וכן לא ישכים לפתח הכיור לשאול בשלומו קודם שתפלת תפלת [ה]שחרית. ולא יצא בדרך קודם שתפלת. אבל מותר תעושה מלאכה קודם שתפלת מוסף וקודם מנחה. אבל אינו מותר [ו]לסמוך למנחה: ל כיון

הלא כרשי' דלפילו לקרות לא היה רוצה... כסף משנה... אבא יצא לדרך וכו'...

א טור א"ח סי' נ"ב: ב טור א"ח סי' קמ"ג ענין י"ט: ג טור א"ח סי' מ"ט ענין ס"ט

לחם משנה

נבני נצורה וכו' ולפול על פניו משמע... כסף משנה... אבא יצא לדרך וכו'...

פ"ו א אסור לו לאדם לעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין וכו'...

מגדל עץ

פ"ו א אסור לו לאדם לעבור וכו' עד ממגדל תפלה. מ' הוזהר (דף מ"ח): ב המתפלל עם הציבור ב"ד לומר. פרק אין עומדין (דף י"ד): ג ב וכן אם רצה להוסיף ב' עד שאל. פרק דע"ו (דף מ'): אבל לא ישאל ב' עד שחרית. פרק היה קורא ופ"ק דע"ו ס"ט (דף מ'): ד אסור לו לאדם שימעיט כלום מן שמונת פרקי דבריהם (דף מ'): וכן לא ישכים ב' עד מנחה. מ' ה' ה' אבא יצא לדרך וכו' עד גולה. פרק קמח דשם (דף ק"ט):

הנהרות מייבנות... אבא יצא לדרך וכו'...

חכמים להחמיר, וכך היה מקובל בידם שלהחמיר אמרו. ואמנם הרי המעדני יו"ט בעצמו שם הביא לדברי התוס' בחולין דף מ"ו דכלל זה שנתנו במס' נדה דכל שיעורי חכמים להחמיר הוא רק במשנה או ברייתא אבל לא במימרא דאמוראי, וכאן דרב אמי ורב אסי טעמי עד רביעתא מימרא הוא ולא ברייתא. אלא שעכ"פ שדא ביה המעדני יו"ט נרגא בפסקו של הרא"ש שהרי אף בדברי האמוראים עכ"פ ספיקא הוא אי עד ועד בכלל או לא כמבואר שם במס' חולין, והיה להרא"ש להחמיר. ואני מוסיף על דבריו לחזק קושייתו, דלענין תענית הוא ספק תורה, שהרי מיירי בתענית שקיבל על עצמו והוא נדר ומוזהר בלא יחל דברו.

אכן אעפ"כ לא קשה מידי לפמ"ש לעיל [ד"ה ונלע"ד דסמיכות] דרב אמי שהשיב טועם ואין בכך כלום, הוסיף קולא יתיר על ספיקו של אשיאן, שהרי אשיאן לא נסתפק רק אם אכילה ושתייה קיבל והנאה לא קיבל, אבל זה היה פשוט לו שהטעימה עכ"פ מחשב הנאה, ור' אמי שהשיב לו טועם ואין בכך כלום, חידש לו שמתעמת לא חשיבא הנאה כלל. והנה לשון הרא"ש הוא, אבל טפי מרביעית חשיבא הנאה, יעו"ש בדברי הרא"ש. וא"כ אף שחשיבא הנאה אכתי מידי ספיקא של אשיאן לא נפיק ששמא אכילה ושתייה קיבל אבל הנאה לא קיבל, אלא שכיון שספיקא הוא מחמירין מטעם ספיקא דאורייתא לחומרא, אבל רביעית ממש יש בו ספק ספיקא, דשמא עד ועד בכלל ולא חשיבא הנאה כלל, ואת"ל דחשיבא הנאה, אכתי שמא הנאה לא קיבל על עצמו כלל. ולכך התיר הרא"ש אפי' רביעית ממש.

מתיב רב ששת בפרקים וכו'. יש להקשות והרי רב כל הנותן שלום לחבירו קאמר, וא"כ מאי קושיא ממשנתנו דהרי גם משנתנו בין לר' יהודה בין לר' מאיר לא התירה לשאול אלא מפני הכבוד או מפני היראה, וחבירו אינו לא בכלל יראה ולא בכלל כבוד, לא מבעיא לדעת הרמב"ם דמפני הכבוד היינו אביו או רבו גדול ממנו, אלא אפילו להרא"ש [ס"י ה'] והרשב"א [י"ג ע"ב ד"ה מתני'] דאביו ורבו הם בכלל מפני היראה, מ"מ אף לדידיהו מפני הכבוד היינו מי שגדול ממנו בחכמה וכמבואר ברשב"א, ועיין במג"א סימן ס"ו ס"ק ב', וא"כ מאי מקשה לרב דאיירי בחבירו. ואי משום דל' יהודה משיב בין הפרקים לכל אדם מקשה, גם הא ליתא, דרב איירי ליתן שלום אבל להשיב גם רב מתיר. ומכאן היה ראייה לדעת המחבר בסי' ס"ו סעיף א' דגם מי שגדול ממנו בחכמה הוא בכלל מפני היראה, וא"כ מפני הכבוד היינו ששויים בחכמה דהיינו חבירו. וצ"ל דגם להמג"א דמי שגדול ממנו היינו מפני הכבוד, מ"מ גם מי ששוה עמו בחכמה הוא בכלל מפני הכבוד, וכאשר מסיים שם באמת המ"א דאם הקורא גדול ממנו אינו פוסק, דמשמע דבשויים פוסק, כי גם הוא בכלל מפני הכבוד. אבל לדעת הרמב"ם דמפני הכבוד היינו דוקא אביו ורבו ומי שגדול ממנו, צ"ע.

שם דאמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אסור לו לאדם לעשות חפציו וכו'.

הרי"ף והרא"ש גרסי אסור לו לאדם לצאת לדרך קודם שיתפלל, ולפי גרסתם צריך לומר שגם בדברי ר' יונה א"ר זירא הוה גרסי כל היוצא לדרך קודם שיתפלל, שהרי על זה מסיק וכרוב אידי וכו', ולפי גרסתם לא הוזכר איסור עשיית

והיציאה לדרך, אבל עשיית חפצים לא הזכיר כלל, ואמנם הזכיר עשיית מלאכה אבל לא למד זה מדברי אשיאן רק מדברי אבא בנימין לעיל בפרק קמא דף ה' ע"ב שתהא תפלתו סמוך למטתו, וגם הרא"ש כתב שם [סימן ז'] פ"י שלא יעשה מלאכה. ולכן לדעת הכסף משנה שם שרשם שם וז"ל, או שיעשה מלאכה, בפרק היה קורא אסור לעשות חפציו וכו', לא דק ולא שם על לב שגירסא זו נדחית להרי"ף ולהרמב"ם ולהרא"ש. ועיין במעדני יו"ט שם [אות ל']. ולכן איסור עשיית חפציו אף שהוזכר בטור ובש"ע ס"י פ"ט [סעיף ג'] בלי חולק, לדעתי שלשה חמורי עולם ועמודי הפוסקים לא הסכימו לזה, דלדידהו איכא למימר דדוקא על מלאכה קפיד אבא בנימין שהוא דבר של טרחה ואיכא לאימשוכי אבל שאר חפצים ליכא קפידא. ואעפ"כ לדינא יש להחמיר כפי פסק הש"ע, כיון שלגירסא שלפנינו הדבר מפורש בגמרא לאיסור, ולגירסת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם אף שאינו מפורש לאיסור, מ"מ גם להיתר לא נתפרש, וגם דברי אבא בנימין שתהא תפלתו סמוך למטתו, משמע שלא יפסיק בשום דבר, לכן אין לזו מפסק הש"ע.

שם א"ר אבהו א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה שאמר בין אלקיכם לאמת ויציב לא יפסיק. הא ולא אמר סתם הלכה כר' יהודה, ונראה על פי מה שכתבתי במשנתנו [ד"ה אמר ר' יהושע בן קרחה] לפרש טעמיה דר' יהודה מדסדרו אנשי כנסת הגדולה ויאמר באחרונה אף שהיא קדומה בתורה, שמע מינה דבין ויאמר לאמת לא יפסיק, ולא ס"ל טעמיה דר' יהושע בן קרחה, א"כ אפשר דס"ל דגם ויאמר נוהגת כלילה, שסוכר שזכירת יציאת מצרים נוהגת כלילה כבן זומא דסוף פרק קמא דלעיל [י"ב ע"ב], ואם היה ר' יוחנן אומר סתם הלכה כר' יהודה הוה אמינא שגם בזה שזכירת יציאת מצרים נוהג כלילה ג"כ הכריע כמותו, ולכן פ"י ר' יוחנן ואמר הלכה כר' יהודה דאמר בין אלקיכם לאמת לא יפסיק, לומר דדוקא בזה הלכה כמותו אבל בזכירת יציאת מצרים אין הלכה כמותו, אלא כחכמים דס"ל דכל ימי חיין הוא לימות המשיח.

ובזה ניחא מה דסמך ליה א"ר אבהו א"ר יוחנן מאי טעמיה דרבי יהודה, ולכאורה הוה ליה לפרושי תיכף על המשנה מאי טעמיה דר' יהודה קודם שהכריע ההלכה. ולפמ"ש ניחא, דעל המשנה לא היה צריך למיהב טעם לדברי רבי יהודה, שטעמו פשוט מדסדרו אנשי כנסת הגדולה סמוך לאמת שמע מינה שאין להפסיק ביניהם, הטעם משום דויאמר וברכת אמת שניהם יש בהם יציאת מצרים ושייכי אהרדי והוה כמו פרק אחד, וא"כ בין אלקיכם לאמת הוה כמו אמצע הפרק לכן לא יפסיק, אבל מדאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה דאמר בין וכו', ולומר דדוקא בזה הוא הלכה כמותו אבל בזכירת יציאת מצרים כלילות אין הלכה כמותו, וא"כ שפיר קאמר ר' יהושע בן קרחה שוהיה קודמת משום שנוהגת בין ביום ובין כלילה, וא"כ צריך ר' יוחנן למיהב טעם אחר למה לא יפסיק בין אלקיכם לאמת, לכן הוצרך רבי יוחנן לפרש הטעם משום דכתיב וי"י אלקים אמת. ויש נפקא מינה לדינא בין טעמא דירי שפירשתי טעמיה דר' יהודה משום דויאמר עם אמת מישך שייכי אהרדי והם כמו פרק אחד, א"כ הא דאמר ר' יהודה בין אלקיכם

(פ"ד סי' כ) שאומר שתפילת הבית עדיף עכ"ל ואינו נראה צעני ללא דמו דהיה לנקמן כשהשיירא הולכת ואי אפשר לו להעכב עד שיגיע זמן תפילה ותפילתו והכא בשהרשות צדו להעכב אלא שהוא רוצה למהר דרכו וליך קודם שתפילתו וקאמר שאסור לו לילך קודם שתפילתו לפי שסובר שהוא בכלל עושה חפציו קודם שתפילתו והא דאמרין בפרק היה קורא (ס"ט) כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו לאו למימרא שאם לא התפלל קודם שאין הקב"ה עושה לו חפציו אבל איסורא ליכא

ק"ש ואי אפשר לו להעכב ולישב בטל עד שיגיע זמן קריאת שמע וקרא ק"ש ותפילתו וסמוך גאולה לתפילה אלא דיכול להעכב בלבד משעלה עמוד השחר כנדי שתפילתו מעומד בזה נחלקו מר סבר תפילה מעומד עדיף ומר סבר מיסמך גאולה לתפילה עדיף ומה שקשה דבסימן נ"ח כתב רבינו דמי שהוא אנוס כגון שצריך להחזיק בדרך או כיוצא בו יכול לקרות קריאת שמע עם ברכותיה מיד אחר שעלה עמוד השחר וכאן כתב לר"ח והרא"ש דמתין מלקרות ק"ש עד שיגיע זמנה יש לומר דבסימן נ"ח

א"ל א"ל איסורא נמי איכא כיון שעושה חפציו קודם שתפילתו: וְאִם לֹא לְאִכּוּל וְאִם לְשִׁתוֹת וְאִם עֲשֵׂה בֵּן עֲלֵיו הַכְּתוּב אֹמֵר (מלכים א יד ט) וְאוֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גוֹיִךְ (ו) אֶל תִּקְרֵי גוֹיִךְ אֲלֵא גַאִיךְ אַחֲרֵי שִׁנְתַּגְּאָה זֶה מִקְבֵּל עֲלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם. וְכַתָּב אֲבִי הַעֲזוּרִי שְׂמוֹתָ לְשִׁתוֹת מִיָּם דְּלֵא שִׁיִּיךְ בְּהוּ גְאוּה

מיירי דמתחזק בדרך וכיוצא בו צענין שהמקום הוא דחוק לק"ש ענמה ולפיכך מקדים וקורא ק"ש צענין משעלה עמוד השחר וכאן מיירי דליכא שעת הדחק לק"ש דיכול לכוין בק"ש בלכתו בדרך בשיירא אלא לתפילה מעומד הו' שעת הדחק דאי אפשר לו להתפלל בעמידה בלכתו בדרך כיוונה וכן פירש הרמב"ן בספר המלחמות ריש פרק קמח דברכות (ג:) ועיין בזה שכתבתי בסימן נ"ח בסעיף א' דשמיא: וכתב בשלחן ערוך (פ"ג) אסור לו להעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שתפילת תפילת י"ח ובהגהה יש מקילין לאחר שאמרו מקצת ברכות קודם צרוך שאמר וטוב להחמיר בזה עכ"ל וכל זה מצויר בתרומת הדשן סי' י"ח וכתב לשם דהך דהעושה חפציו והטותן שלום לחבירו מילתא חדא אינון. ואיכא להקשות דקודם זה כתב בשלחן ערוך

(פ"ג) וזה לשונו וכן אסור לכרוע לו במשכים לפתחו ויש אומרים דכריעה אסורה אפילו בלא משכים לפתחו ואם התחיל לצדק הצרכות אין לחוש כל כך אלמא דאפילו למאן דאוקר מחיר בהתחיל לצדק הצרכות וכן בעושה חפציו פסק דאסור עד שתפילת תפילת י"ח ואם כן הפסקים סותרין זה את זה ונראה דסבירא ליה לשלחן ערוך דלאו מילתא חדא אינון דדוקא צותן שלום קודם תפילה דהטעם הוא שלא יקדים כבוד האדם לכבוד המקום צרוך הוא א"כ כשהקדים כבוד המקום לומר בתחלה ברכות ותשנחות מותר אח"כ לכרוע וליתן שלום לחבירו שהרי קיבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ שאל כבוד האדם ליתן לו שלום אבל לעשות חפציו אפילו אחר תחלה ברכות ותשנחות מכל מקום כיון שלא התפלל תפילת י"ח שהיא נקראת עבודה שבלב אסור לאדם להקדים עבודה ענמו וחפציו מקמי עבודה המקום וחפציו יחבדך: וכו"ש בתרומת הדשן להביא ראיה דמילתא חדא אינון מדגרסינן בפרק היה קורא (ד.) כל העושה חפציו קודם שתפילתו כאלו בנה בנה אמר ליה בנה קאמרת אמר ליה לא אסור קאמינא וכו' הא קמן דמילתא חדא אינון עכ"ל איכא לתמוה דראיתו הפוכה היא דמדאמר ליה בנה קאמרת משמע דאין לומר בנה אלא במקדים שלום לחבירו קודם שקיבל עליו עול מלכות שמים אבל בעשיית חפציו מקמי שתפילתו אין הגון לומר עליו כאלו בנה בנה והודה ואמר ליה אסור קאמינא אלמא להדיא דלאו מילתא חדא אינון ואם כן ודאי אזלינן בזה טעמא דצותן שלום לחבירו דמקדים כבוד האדם לכבוד המקום ועל כן מעלה עליו הכתוב כאלו בנה בנה כיון שאומר ברכות ותשנחות בתחלה וקיבל עליו עול מלכות שמים יכול אח"כ ליתן לו שלום אבל בעשיית חפציו ועבודה ענמו מקמי עבודה המקום וחפציו יחבדך דלית ביה משום בנה אלא איסורא אס כן גס כשאמר ברכות ותשנחות וקיבל עליו עול מלכות שמים עדיין באיסורו עומד שאסור לו להקדים עבודה ענמו מקמי תפילת י"ח שהיא עבודה שמים כן נראה לי ליישב דעת השלחן ערוך ודלא כמהרא"י. מיהו כדי ליישב דברי הרב הגדול מהרא"י בנה שהבין בסוגיא נראה דהיה קשה לו במאי דאמר ליה בנה קאמרת דמה מתמה דדילמא בכלל הדרשה דתדלו לכס מן האדם הו' נמי הך דעשיית חפציו תחלה דנחשב כאלו בנה בנה בעל כרחך דהכי קאמר בנה קאמרת הלא שמואל פליג עליה דרב ולא דריש לשון בנה אלא כמשמעו בנה חשבתו וכו' ולמה יגרע עשיית חפציו שהיא כאלו בנה בנה הלא מילתא חדא אינון והודה ואמר ליה לא אסור קאמינא דלדיד ודאי ליכא אלא איסורא אלמא דחדא מילתא אינון במסקנא:

ה וכתב אבי העזרי שמוותר לשותות מים וכו'. נראה דטעמו מדנהירכו לומר אל תקרי גויך אלא גאיך אלמא דמיס דליכא בזה גאווה שרי דאי אפילו מים אסור לך היה צריך לומר אל תקרי גויך דהלא מלישנא דאחר גויך נמי משמע דאסור כל שהוא להנאת הגוף קודם תפילה ואפילו מים וא"ת מהיכא נפקא לן לומר אל תקרי דילמא אין הכי נמי דהכל אסור אפילו מים וכפשטא דקרא אחר גויך י"ל דאם כן לישתוק קרא מאחרי גויך ולא לימא אלא ואותי השלכת אחריך דהוה משמע דכל חפציו שהוא עושה קודם תפילה אסור בעל כרחך דנכתב גויך למעוטי דמה שאין שייך בו גיאות שרי ואם כן נמשך לומר אל תקרי גויך דמלישנא דגויך כפשטא לא משמע למעוטי וק"ל ועיין בבי"י:

פרישה

לו פירוש זה וכתב דנראה לו דכאן איירי כשיש שהות צדו להתפלל קודם שילך והוא ממחר ענמו לדרך ולכן אסור לכויל ענמו ולקמן סוף סימן זה איירי כשהוא אנוס וצריך ללך עכ"ל ב"י ונראה לי דמהרי"י אצטב משמע ליה דרבינו איירי הכא דוקא כשאין שהות צדו להתפלל דאי לאו הכי היה לו לכתוב גם כן עד שיקרא קריאת שמע. ודוק: (ה) וְאִם לְאִכּוּל וְאִם לְשִׁתוֹת. לשון הרמב"ם (תפלה פ"ה ה"ט) הרעב והאמא הרי זה בכלל חולה

צ א לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל
 ולא על גבי מקום גבוה. נראה ללא זו קאמר ללא
 מינעיה על גבי מטה שהוא יסן עליה בלנד אלא אפילו על גבי כסא
 שהוא יושב עליה לפעמים ואפילו על גבי ספסל שיושב עליה תמיד
 לא תימא כיון ששגשה כלים אלו
 מיוחדים לתשימו א"כ גם כשעומד
 עליהם ומתפלל הו ליה כעולה
 בעליה שהוא דר שם ומתפלל קמ"ל
 ללא דמי לעליה דמשמטש זה גם
 כן נעמידה אבל הני שגשה כלים אין
 דרכו כלל להשתמש בהם נעמידה אס
 כן כשעומד עליהם ומתפלל מראה
 גבהות לפני המקום כרוך הוא ואסור.

(יא) מלקרות קריאת שמע עד שיגיע זמנה. ואף
 על פי שאינו סומך גאולה לתפלה הכי עדיף טפי
 שיתפלל בביתו מעומד (יב) ממה שיתפלל בזמנה
 והוא מהלך ויסמוך גאולה לתפלה. (יג) כי הא
 דאבוה דשמואל ולוי כי הוו בעו מקדמי ומיזל
 באורחא הוו מקדמי ומצלו. פירוש מקדמי לעיקר
 מצותה שהוא הנץ החמה והם היו מקדימין
 מעלות השחר. כמאן כי האי תנא השכים לצאת
 לדרך (יד) מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע
 ומתפלל ולכשיגיע זמן קריאת שמע קורא רבי שמעון בן אלעזר אומר בין כך
 ובין כך קורא קריאת שמע ומתפלל פירוש בזמנה במאי קא מיפלגי מר סבר
 תפלה מעומד עדיף ומר סבר מיסמוך גאולה לתפלה עדיף ופסק רבינו חננאל
 כאבוה דשמואל ולוי והלכות גדולות פסק כרבי שמעון בן אלעזר ואדוני אבי
 הרא"ש ז"ל הסכים לפסק רבינו חננאל:

סימן צ

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א—ב] לא יעמוד במקום גבוה ויתפלל ומה נקרא מקום גבוה: [ג] לא יתפלל אלא בבית שיש בו חלונות
 ולא יזיה רוח יהיו פתוחות: [ד—ה] לא יתפלל בבקעה ולא בחרכה ולא אחורי בית הכנסת: [ו] איסור לעבור
 אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין והיתרו: [ז] מעלת תפלה עם הצבור אפילו מי שאינו יכול לבא
 לבית הכנסת: [ח] איסור להקדים תפלתו לתפלת הצבור: [ט] עונש מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו
 מתפלל בו: [י] צריך לרוץ כשהולך לבית הכנסת או לדבר מצוה ואפילו בשבת וביציאתו אסור לרוץ:
 [יא] אם מותר לרוץ בבית הכנסת: [יב] שכר הנמנה עם עשרה ראשונים של בית הכנסת: [יג] אם צריך
 להמתין שלא לצאת מבית הכנסת עד שייסיים חבירו תפלתו: [יד] כמה צריך להלך כדי להתפלל בעשרה
 או לנטילת ידים לתפלה: [טו] אם טוב להתפלל בבית המדרש מבית הכנסת: [טז] צריך לקבוע מקום
 לתפלתו: [יז] פירוש יכנס שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל: [יח] איזה דבר חוצץ בינו לקיר ואיזה דבר
 אינו חוצץ: [יט] לא יתפלל בצד רבו ולפניו ולאחריו נמי אסור ואם יש צד היתר: [כ—כב] לענין צואה
 ומי רגלים וריח רע וכן תפלה כרוך ק"ש:

א המתפלל צריך שיכין מקום לתפלתו ושיכין לה בגדיו וגופו ומחשבתו. מקום
 כיצד (ב) דתניא א לא יעמוד אדם לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא

רוקק עליו ואינו צריך לשפשף: [יז] אם ישכים אדם לילך מן העיר שמתפללין שם בעשרה: [כא—כג] דבר מועט כגון ספסל אינו חוצץ בינו לקיר:
 בגדים המצויידיים בקיר אם יכול להתפלל כנגדם: אם יכול להתפלל כנגד אדם: [כד—כה] תלמיד חבר אם יכול להתפלל אחורי רבו או לפניו: אם
 יש חלוק בין בצבור לביחיד לענין מתפלל אחורי רבו: [כו] היה עומד בתפלה והשתין תיגוק בבית הכנסת מה יעשה: איזה טוב יותר להתפלל בדרך
 או בכתי הגוים שיש בהם גלולים וצלמים או שבני הבית יכלבלוהו:

א—ב המתפלל צריך שיכין מקום לתפלתו וכו' דתניא לא יעמוד אדם לא על גבי מטה וכו'. נקוף פרק קמח דנרכות
 פרישה

(יא) מלקרות קריאת שמע עד שיגיע זמנו. דהיינו משכיר סערו
 הרגיל עמו קלת נרמק ד' אמות כדלעיל סימן נ"ח: (יב) ממה שיתפלל
 בזמנה וכו'. לעיל סימן נ"ח (א) כהנתי ללא קשה מדי מה שהקשה
 בשלטי גזרים (ג) אומ (ב) מה על הזכר לעיל סימן נ"ח: (יג) כי הא
 דאבוה דשמואל וכו' עד ל"ב ומנענע ומתפלל וכשיגיע זמן
 קריאת שמע וכו'. כן היא גירסת רבינו אבל הדין הוסף להביא כגירסת
 הנרייטא חה לשונו לונד ומנענע מגילה וקורא וכשיגיע זמן קריאת שמע
 קורא השכים לישב בקרון מתפלל וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא אבל הרא"ש
 (פי"ד סי' ב) נמצא כגירסת רבינו ונאמת מילתא דמיהא הוא כגירסתא לפי
 גירסת רבינו דמה יש לנו לתקן בין יושב בקרון להולך כרגליו ומה שכחוב
 כגירסתא מגילה וקורא וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא אף על גב דזמן מגילה
 וקריאת שמע חדא הוא יש לומר דמגילה וכן שופר אי אפשר לשאת אותו
 על הדך אבל קריאת שמע אפשר לו לקרוא בדרך ומיהו י"ל הגירסתא כגירסתא

וכי הוה אחי לבימיה דר ומללי
 ופירש רש"י שנעוד שהניצור שומעין
 מה שלחש לתורגמן היה מתפלל
 והוא יושב במקומו אמרי ליה רבנן
 וליעביד מר כאביה דשמואל ולוי
 אמר להו לא חזין לרבנן קשישי מינן
 דעבדי הכי. וכן כתב הרא"ש (סי' ב)
 שהוא דעת רב"ג (ברכות סוף פרק ד)
 לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר.
 והרשב"א (שם ד"ה וליעביד) כתב שס
 רבינו האי דליכא למימר דנשבתא
 דריגלא קאמר ללא עבדי רבנן קשישי
 הכי אבל היכא דנרין לנאח עבדי
 ומשקלא מילתא דת"ק עדיף משום
 דרבי שמעון בן אלעזר יחיד הוא
 והרא"ש ג"כ כתב שס רבינו חננאל
 דרב אשי לא פליג עליהו ולא חזינא
 לרבנן קשישי קאמר והיינו טעמא
 דמהלך בדרך אינו יכול לכון הילכך
 טוב יותר שיקדים ויתפלל מעומד
 אבל רב אשי היה מתפלל מיושב לכן
 לא היה רוצה להקדים ועוד דעיקר
 תפילתו היתה מעומד והעלה
 הרא"ש דהכי מסתבר וכיון דהרשב"א
 והרא"ש ז"ל מסכימים דהלכה
 כת"ק הכי נקטינן:

פרטי רמזי דינים המיוחדים
 המבוארים בזה הסימן

[ז] בית העמוד לצדדי בית הכנסת אם
 רשאי להתפלל ואחוריו לבית הכנסת
 ופניו לרוח שהצבור מתפללין בו:
 [יג] אם יש בבית הכנסת תבן או גמי

רוקק עליו ואינו צריך לשפשף: [יז] אם ישכים אדם לילך מן העיר שמתפללין שם בעשרה: [כא—כג] דבר מועט כגון ספסל אינו חוצץ בינו לקיר:
 בגדים המצויידיים בקיר אם יכול להתפלל כנגדם: אם יכול להתפלל כנגד אדם: [כד—כה] תלמיד חבר אם יכול להתפלל אחורי רבו או לפניו: אם
 יש חלוק בין בצבור לביחיד לענין מתפלל אחורי רבו: [כו] היה עומד בתפלה והשתין תיגוק בבית הכנסת מה יעשה: איזה טוב יותר להתפלל בדרך
 או בכתי הגוים שיש בהם גלולים וצלמים או שבני הבית יכלבלוהו:

א—ב המתפלל צריך שיכין מקום לתפלתו וכו' דתניא לא יעמוד אדם לא על גבי מטה וכו'. נקוף פרק קמח דנרכות
 פרישה

לו סמן לאותו הדין אלא מוזת הנרייטא וכמו שכתב ב"י שם שרבינו למדו
 מכלן מדפליג ר' שמעון בן אלעזר ואומר בין כך ובין כך קורא קריאת שמע
 וכו' ואמרין במאי קא מיפלגי מר סבר תפילה מעומד עדיף ומר סבר מיסמוך
 גאולה לתפילה עדיף שמע מינה דמיייר כמתפלל בקרון מיושב ואס כן כיון
 שרבינו למד אותו הדין ממנו אס כן על כרחך נרין שיגרוס אותו כגירסתא
 אף שלא הביאו כהן והשתא אין להקשות למה לי הוצא כגירסתא דיש לומר
 להדיקין כמו דר' שמעון בן אלעזר דאפילו מיושב יכול להתפלל כדי לסמוך
 גאולה לתפילה. ואף על גב דרבינו סבירא ליה כת"ק דתפילה בבית עדיף
 הני מילי כשהוא עדיין לא יא מצוה ורוצה להתפלל ספילת שפירא אבל
 תפילת מנחה וערבית שכבר יא לדרך אפשר דסבירא ליה כר' שמעון בן אלעזר
 וכן מוכח בדברי הרא"ש (פי' ט) והביאו ב"י לקמן סימן ק"י (שם ד"ה ומ"ט)
 ע"ש בדין תפילת הבינו שזמנו מעומד: (יד) מביאיהו לו שופר וכו'.
 מדקמני מביאין לו שופר ותוקע אלתא ביום טוב מיייר והכי קמני ביה השכים
 לנאח לרדו מירר הרא"ש דנאח לנאח לרדו מירר התמום אי נמי מירר

פ ויש אומרים שאפילו במוצא וכו'. ולא ימן לו שלום אע"פ (ג) או לילך לדרך. הנ"י וד"ה ומ"ש רמ"ז און נכס מהר"י אטובה שרגיל ליתן לו שלום (כן משמע נרש"א שם ה, א ד"ה אמר): ד' י א ג כחז שזה דוקא לדעת הרא"ש (שם פ"ד סימן כ) שמציל הטור בסוף לילך לדרך. ונראה לי דאם אין השמירה מממנת לו מותר לילך הקימן דתפלה צדיק, והנ"י עשה חילוק דכאן מיירי לדרך, עיין סוף סימן זה וסימן ל' סעיף י"ז: יא אבל מים (ס) שהרשות צדו להתעכב אלא שרונה למהר כו'. ונראה דאין צריך מותר. ללא שייך נהו גאווה:

יב רפואה מותר. משמע אפילו אוכל ושומה דבר דשייך בו גאווה כיון שאינו עושה משום גאווה אלא לרפואה אף על פי שאינו מולה שרי. וכן משמע צנ"י וד"ה ומ"ש (שם) נכס מהר"י אטובה:

יג אם רצה. זה לשון הבית יוסף וד"ה כחז הרמב"ם כיון דהאידנא צלוא הכי אין מכוונים כל כך מותר להתפלל אע"פ שאינו יכול לכוון ומכל מקום הרונה לסמוך על הרמב"ם לאכול ולשמות קודם מותר ע"כ, ועיין סימן ל"ח סעיף ב': יד צריך להפסיק. ואף על גב דתפלת המנחה אין צריך להפסיק כמו שכתבו סימן י"ט רל"ב (סעיף ג), הלא שאני כיון דאסמכיה

אקרא ויקרא יע. כן דלא תאכלו על הדם, צריך להפסיק. וא"כ אסור להתחיל לאכול צליה אם יודע שממשך הסעודה עד שיעלה עמוד השחר כגון נסעודה גדולה, עיין סימן רל"ב סעיף (ו') (ג), מיהו אינו מוכרח כל כך, ובספר טוב הארץ כתב נכס הרצ חיים וטאל שאפילו קם בחצות הלילה אסור לנעוץ קודם שמתפלל וכן משמע בזהר (שמות רעו, ט): פו ויש אומרים שאינו צריך. כיון (י) דתפלה דרננו אפילו תחיל אחר שעלה עמוד השחר אין צריך להפסיק, ומיהו משום קריאת שמע צריך להפסיק אם התחיל באיסור כמו שכתבנו סוף סימן ע' (ס"ק ו), ולריך לומר דקורא קריאת שמע צלל ברכות עיין סימן ס' (סעיף ט). ונראה לי דאם בריך ברכה

ה' ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר (ד) יד צריך להפסיק י טו ויש אומרים שאינו צריך (טו) להפסיק:

זו יבולת לבוון דעתו יתפלל ואם לאו י' יג אם רצה אל יתפלל עד שיאכל (י"ד) וישתה:

ח' וישתה:

ט' וישתה:

י' וישתה:

יא וישתה:

יב וישתה:

יג וישתה:

יד וישתה:

טו וישתה:

טז וישתה:

יז וישתה:

יח וישתה:

יט וישתה:

מ. הראשון והרש"א [שם ה, א ד"ה אמר, חלומות חיים שם]:

ט. ברכות י"ד (פ"א, תרומת הדשן סימן י"ז):

ט"ו. טור:

י. שם (פ"ג):

כ. טור נכס אבי העזרי (רש"י) ונראה שנתקם סימן ז' ונאלר פוסקים (רש"ש שם פ"א סימן י, מרדכי שם רמז כ, הגהות מיימוניות חפלה ו' אות ד, ומהרי"ט אטובה מוצא צנ"י ד"ה ומ"ש שם):

כ"ב. טור העיד שכן נהג אביו הרא"ש, צנ"י ד"ה ומ"ש נכס, נכס ספר אחד:

כ"ג. מהר"י אטובה הוצא צנ"י שם:

ל. הרמב"ם פרק ה' מהלכות תפלה והלכה ט':

ל"ב. צנ"י ד"ה כתב הרמב"ם:

מ. (רמב"ם שם ה, ה לגירסת הבית יוסף י"ט) (הרא"ש שם פ"א סימן י, נכס רבנו יונה שם ה, א ד"ה כ"ג):

נ. (הרא"ש נכס ר"י ו) שאל פוסקים (הש"א שם י, ג ד"ה כ"ג):

באר היטב

שערי תשובה

(ט) וב. ולא ימן לו שלום אע"פ שרגיל ליתן לו שלום, מ"א (ס"ק ט). עיין ט"ז (ס"ק ב): (י) שמונה עשרה. ואם אין השמירה מממנת לו מותר לילך לדרך עיין סוף סימן זה, מ"א (ס"ק י) ע"ש. ועיין ט"ז (ס"ק ג): (יא) מותר. ללא שייך נהו גאווה (מ"א ס"ק יא), ועם נוק"ד אסור. ונמקוט לורך רפואה מותר לשמות מים ונוק"ד קודם שיחפלה, הרדב"ז חלק א' סימן ל"ה (מק"ד סימן אלף שטן). ולא"ש זקן ופגש שאני יכול לעמוד על נפשו עד עם יליאת הצינור מים הנכנסת בפרט בחצות ימים טובים שלשעמים מתעכבין עד תצות, יותר טוב להמיר לו להתפלל צימו נחמ וקדש ויאלל מדי נפלה ואחר כך ילך לבית הנכנסת ויחזיק לבו עם הצינור חפלת שמרים ויחפלה אחר כך עמהם מוספין של יום ולא שישמה הקאוי או הגיקולאטי ויחפלה עול מלכות שמים תחלה כי ודאי על זה נאמר [מלמ"ס א, ט, טו] ואזוי השלכת אחר גאון, לקט הקמת (שהתמלה). וכן כתב הפרי חדש (אות ג) דקאוי יכול לשמות ובכרת במלכות שמים שאלו קאוי, אבל קאוי עם נוק"ד או כל מניי מרגימא כדי שלא לשמות הקאוי אלינא ריקנא אסור ע"ש. ומתהר"ז ז"ל כתב דאפילו קם בחצות הלילה אסור למיטעם מדי עד אחר התפלה כמו שכתבו בזהר (מ"א ס"ק יד). ושעמי שאלו מן הגדולים החיר שמרים הקאוי דוקא מדי דמרת דס אסור. יד אהרן (הגנ"י נסוין): (יב) בשבת. ואחר חפלת מוסף אסור כיון שהגיע זמן קידוש, רש"ל (נערת וקיס ס"ק ד): (יג) מותר. אפילו דבר דשייך בו גאווה כיון שאינו עושה משום גאווה אלא לרפואה אע"פ שאינו מולה שרי, מ"א (ס"ק יג): (יד) וישתה. הא דלמר אם רצה משמע שאינו מחויב הטעם משום דעכשיו זמן ההוה צלוא הכי אין מכוונים כל כך ומכל מקום אם רצה לאכול ולשמות קודם כדי שיכוין מותר, עיין מ"א (ס"ק יג): (טו) להפסיק. ואם בריך ברכות המון ועוסק בשמיה לכלויל עולמא צריך להפסיק, מ"א (ס"ק טו) ועיין בס"ק י"א דכתבנו נכס מהר"ז אפילו קם בחצות הלילה אסור לנעוץ עד אחר התפלה. ובגאר היטב אשר לפני כתב ובסידור האר"י ז"ל (אחר סדר לימוד נאמרות) כתב שמומר

(י) שמונה עשרה. עיין באר היטב. ועיין לקמן סימן רנ"א (במג"א ס"ק ו) בשם סדר היום (סדר ערב שבת) לענין צרכי שבת שאם לא ימצא אח"כ לקנות יקנה תחלה ואח"כ יתפלל, ואם הצבור מתפללים לא יפרוש מהם. ואין ליחיד להתחסר יותר מהם, כי כל מה שהצבור עושים הקב"ה חפץ בו כו'. ע"ש בסדר היום: ועיין בפרי חדש כאן (אות ו) רמיהו ראה מהא דאמרין נגילה כג. א) ביום טוב מאחרין לבא כו'. וגם מדאמרין (ברכות ה, א) אסור לעשות חפציו משמע חפצי שמים מותר: (יא) מותר. עיין באר היטב. וכתב בשו"ת חנינו בית יהודה (חלק א' אות סימן ב) דמשקה שבר שקורין בו צ"ד ודאי אסור ע"ש. ועיין אשל אברהם (אוצר מפרשים ס"ק ג) בשם (שבו"ת) (ש"ב) יעקב (חלק א

צינונים רמ"א

(כ) דרכי משה אות ב ע"פ ארחות חיים טו: (ג) תרומת הרשן סימן י"ח:

הגהות והערות

טו ע"ש אליהו וועל ס"ק ד: טז דפנינו בחלומות חיים לשת ועיין הערה י: זן בב"י היכל הגהות מיימוניות נכס ספר המלכות, והגנ"מ לפני לילא, אן נפוס קושטא כמות נכס סמ"ק, והוא נעמ"ק מלריך מלוח יד אום קבו נכס ר"י מקורביל: זח הלכה זו לשת נכל ט, ואלו לפני צנ"י כתב הלכה נכס כל ט נעמון לברי רבנו הגדול מהר"י אטובה לכן לין ללא כל ט ומתהרי אטובה: יח"מ (פ"א) מכאן מוספת מאומרת יסמר: יט עיין צנ"י ד"ה וחס המחיל, שהרמב"ם לא מיירי

אוצר מפרשים

אלא דחצי שעה קודם היום אסור כנזכר בפוסקים דאו הגיע זמן תפלה. וסיים שם

ד' ולא לאכול ולא לשתות
 כו בין בחול בין בשבת
 יום טוב. נראה לי דוקא
 בבוקר קודם התפלה, וכן
 שצריך לא הגיע זמן
 הקידוש, אבל כיון שהגיע
 זמן קידוש אסור לשתות
 אפילו מים קודם קידוש
 (טור בס' (ו) הרא"ש). ואף
 קודם תפלה מוסף מותר
 לשתות, כי לא הגיע עדיין
 זמן קידוש (מהרש"ל
 בהגהות לעו). ויש מי
 שכתב שאם הוא צמא
 הרבה טוב יותר שישתה
 מים משיצטער בתפלתו
 (מס' טעם טעם כ"י ד"ה
 ומ"ט בס' י"ו). ומותר לאכול
 אוכלין גם משקין לרפואה
 קודם שיחפלו (כל כו ב"י
 מהר"י אבהב טעם כ"י
 :סג)

פ' ויש אומרים. עין מ"א. והו' יודע, דשלוס לפתחו אסור אפילו אצו
 או רט, ומאה למינא לה בין הפרכוס שואל מפני הכבוד להר"מ פכירוס
 המשנה (פ"ג משנה א) אצו ורט (עין סימן ס"ו טע"א) ואפילו הכי פריך
 בין הפרכוס כו'. ואם יש לחוש לאיצה גבחה אלמא, אם יוכל ליתן ידו על
 אמירת שלום שפיר דמי * : י' א' עין מ"א. איני יודע למה תלה הדבר
 ברכה לו, נב"י ד"ה ומ"ט רמ"ז א"ן מנוטר כן לרבי שמעון ק' אלעזר
 [נכנס ל' א] יולא וחס"כ מתפלל דלנטס הוא עין ט"ו [ס"ק] ג', מידושי
 [גלש יוסף, נכוח] י"ד א' ד"ה אמר רבי יונה] כתבו גירסת הר"י ק' [מ, א] א'
 ולא"ש [פ"ג סימן ו] אמר רבי יצחק בר אשיאן אסור לילך לדרך, ולא מטעם
 עשיית מפניו, אלא הכי ד"ה ומ"ט רמ"ז חסור] כמד כגירסת רש"י [שם
 ד"ה ה"ג] וכלל עשיית מפניו אם כן כטע"א ב' לילך לראות איזה עסק,
 מאי שנא לילך לדרך או לילך בעיר לראות איזה עסק, הליכה בכלל מפניו
 הוא, ולכ"ש [טע"א ב' ה"ג] מיקן זה עין מה שכתבתי אות ח': י' א' אב"ל.
 עין מ"א. ועי"ל עם זוקר אסור וקאו"י גלג סוקא"ר ש"ר, עין פרי
 חדש [ואם ג] ואליה רבה [ס"ק ט], ומה שכתב המחבר בטע"א ד' "האלמא"
 הא מים מותר, מירן הפרי חדש [ואם ד] שצריך ג"כ לאכול שלא ייק שפיה
 רקנית: יב' לרפואה. עין מ"א. ועין פרי חדש [ואם ג] אפילו יכול
 לאמר החפלה שרי קודם, דלית גאולה. מה שכתב כ"י בטע"א טע"א
 וקרא דלא מאכלו על הדס [ויקרא יט, טו] מאי איכא למימר אלא דמדרכין
 הוא, עין כ"י ואין להאריך: יג' אב רצה. עין מ"א. ולא המירו ליסור דרכין כ"ן משום כוונה, אלא כיון דאין עושה לשום גאולה כי אם שיכון
 דעמו, מו לא גזרו מה ומותר: יד' צריך. עין מ"א. כמד אסמכוה דלא מאכלו, ועין ט"ו [ס"ק ד'] ונב"י ד"ה וא"ל. ומה שכתב בטע"א הוזהר
 לאסור, היינו אם ט"ן אסור לנטעם, ואפשר שמה שרי, ועין סימן מקס"ד כושי"ע מדינא אפילו יזן מותר לאכול ולשתות: טו' ויש אומרים. עין
 מ"א. וכן כמד הפרי חדש [ואם ה] לדיעה יש אומרים אף המחיל לאסור אין נריך להפסיק כמו מנחה, ואינו יודע, דש אומרים הם הרשב"א [נכנס ,
 נ ד"ה כ"ן] כמו שכתב כ"י [ד"ה וא"ל] הווקא המחיל דאימר הא באסור איכא לאו דלא מאכלו, וגא"ך, וכן כמד הלבוש [ספיק ה] ותלת נבי [עטרת נבי

(ג) או. עין ט"ו. המעיין בכ"י יראה דגם דעתו דאסור משום דיוצא
 לדרך הוה בכלל עשיית חפציו (דאין לך עשיית חפציו יותר מזה),
 אלא דקשה ליה איך בסעיף ח' התירו לרבי שמעון בן אלעזר [וכונת
 ל, א] [עין בטור סוף הסימן] להתפלל בדרך, תירץ דשם אנוס הוא
 דהשיירא לא יתחן עליו ומשום הכי הותר לצאת קודם, אבל הט"ז
 תירץ דשם מעלות השחר אין "עיקר" זמן תפלה רק מהנך, (ואפשר
 האיר נמי אין עיקר זמנה) שרי לצאת קודם שיחפלו ולא עשיית
 חפציו הוה, דדוקא הגיע זמנה אסור כמו שכתב בסעיף ב' בשלום.
 והמ"א אות ו' חולק דזמן תפלה מקרי מעלות השחר כיון דאנוס
 יוצא שפיר מקרי זמן חולק כהאי גוונא, וכאנוס התירו לרבי שמעון
 בן אלעזר לילך ולהתפלל בדרך, ולפי כן כשאין אנוס אסור בשלום,
 וחפציו, מעלות השחר, ולהט"ז משמע דשרי בשלום גם כן קודם
 הנך. ומה פריך בפרקים שואל, כוונתו נמי קודם הנך הוא, אם
 לא דקודם "האיר" לאו זמן תפלה מקרי, אבל האיר דיעבד יצא
 מקרי שפיר זמן תפלה, (ויהיה בהכרח ד' אמות ויכירונו, שיה' להאיר
 על כל פנים, עין סימן נ"ח טע"א א' בזה) * : (ד) צריך. עין
 ט"ו. ועין כ"י [ד"ה וא"ל], ולבוש [טע"א ה], אסמכתא דגא"ך ולא
 אל מקרי גוף [מנכ"ס א, ה, ט] אלא גא"ך [נכנס , ט] להמיר מים ורפואה,
 הוא, עין כ"י ואין להאריך: יג' אב רצה. עין מ"א. ולא המירו ליסור דרכין כ"ן משום כוונה, אלא כיון דאין עושה לשום גאולה כי אם שיכון
 דעמו, מו לא גזרו מה ומותר: יד' צריך. עין מ"א. כמד אסמכוה דלא מאכלו, ועין ט"ו [ס"ק ד'] ונב"י ד"ה וא"ל. ומה שכתב בטע"א הוזהר
 לאסור, היינו אם ט"ן אסור לנטעם, ואפשר שמה שרי, ועין סימן מקס"ד כושי"ע מדינא אפילו יזן מותר לאכול ולשתות: טו' ויש אומרים. עין
 מ"א. וכן כמד הפרי חדש [ואם ה] לדיעה יש אומרים אף המחיל לאסור אין נריך להפסיק כמו מנחה, ואינו יודע, דש אומרים הם הרשב"א [נכנס ,
 נ ד"ה כ"ן] כמו שכתב כ"י [ד"ה וא"ל] הווקא המחיל דאימר הא באסור איכא לאו דלא מאכלו, וגא"ך, וכן כמד הלבוש [ספיק ה] ותלת נבי [עטרת נבי

הגהות הספ"ע

ספ"ע : בין בחול בין בשבת. פירוש ואין אסור משום קידוש משום קידוש (הוי קודם תפילה אחי קודם זמן קידוש: קודם זמן קידוש: ספ"ע דאם רצה אל יתפלל. פירוש ואם לא רצה לאכול [לכל] הרשות בידו, אעפ"י [שאין דעתו] מיושבת ולא יוכל לבנות [משום] שבזמן הזה אין אנו בתפילה. מחמתן כשנשטה שאל יתפלל מקדם כי לקמן סימן ק"ה [ספ"ע ב] [כתוב] וטוב שיגלו בו, יע"ש ואם שובל] ליסוד התורה יותר טוב [להרגיל] עצמו לאכול מקדם כנדי שהיה] ברא כאלם ללמד, כמ"ו [כ] חפלה אעפ"י שלא צריך ברא אולם עכ"ש צריך קצת כונה, [על כן] טוב שיאכל מקדם [התפילה]:

אל מקרי גוף [מנכ"ס א, ה, ט] אלא גא"ך [נכנס , ט] להמיר מים ורפואה, הוא, עין כ"י ואין להאריך: יג' אב רצה. עין מ"א. ולא המירו ליסור דרכין כ"ן משום כוונה, אלא כיון דאין עושה לשום גאולה כי אם שיכון דעמו, מו לא גזרו מה ומותר: יד' צריך. עין מ"א. כמד אסמכוה דלא מאכלו, ועין ט"ו [ס"ק ד'] ונב"י ד"ה וא"ל. ומה שכתב בטע"א הוזהר לאסור, היינו אם ט"ן אסור לנטעם, ואפשר שמה שרי, ועין סימן מקס"ד כושי"ע מדינא אפילו יזן מותר לאכול ולשתות: טו' ויש אומרים. עין מ"א. וכן כמד הפרי חדש [ואם ה] לדיעה יש אומרים אף המחיל לאסור אין נריך להפסיק כמו מנחה, ואינו יודע, דש אומרים הם הרשב"א [נכנס , נ ד"ה כ"ן] כמו שכתב כ"י [ד"ה וא"ל] הווקא המחיל דאימר הא באסור איכא לאו דלא מאכלו, וגא"ך, וכן כמד הלבוש [ספיק ה] ותלת נבי [עטרת נבי

ערך לחם למהרי"ק

ספ"ע : אסור. יש אומרים דהוה הדין לאינו תפלה עשהיה דכין שגזיע זמנה לא ילא לדרך עד שחפלו, כקף משנה פק' ו' מהלכות תפלה [סנה ד]:

מחצית השק"ל

כו'. דשני תיבות אוכלין ומשקין שכתב מהר"י אבהב מיתרים, אלא ודאי ר"ל אוכל ומשקה גמור שהם טובים לאכילה ושתייה. אלא שהוא אוכל לרפואה אפילו הכי שרי: (ספ"ק א' רצה כו'. זה לשון הבי"י כו'. בא ליישב לישנא דאם רצה. דמשמע דברצונו תליא מלוא, והלא מרא דהאי דינא הוא הרמב"ם, והלא הרמב"ם [מלה ה, ב] כתב אם אינו יכול לכונן דעתו, לא יתפלל עד שיאכל וישתה עכ"ל. הרי דחייב לאכול כדי שיכונן, ולזה הביא דברי הרב ב"י דבזמן הזה הואיל דבלאו הכי אין אנו מכוונים על כך שנתנה הדין: (פ"ק ה' צריך כו'. דלא תאכלו על הדם. ר"ל דדרשין מהאי קרא בפ"ק דברכות דף י"ד ע"ב, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם: וא"כ אסור כו' עין סימן ר"ב. דבמקום שצריך להפסיק כשיגיע זמנו. אסור להתחיל מקדם, אם יודע שימשך עד זמן ההוא: בשם הרב חיים ויטאל שאפילו קם כו'. אבל בתשובת שב יעקב [הלך א] סימן ח' כתב בשם סידור האר"י ז"ל, שהרב חיים ויטאל עצמו כשהיה חלש לבו, אכל או שתה איזה דבר לחזק גופו, ולא אסד כי אם לאכול למלאות אתו. ע"ש: (ס"ק טו) ויש אומרים שאינו צריך. כיון דתפלה דרבנן אפילו תתחיל אחר שצלה עמוד השחר כו'. ר"ל כיון דיש אומרים אלו סבירא להו דאין חילוק בין תפלת שחרית לתפלת מנחה. ובתפלת מנחה קיימא לן בסימן רל"ב [ספ"ק ב] אפילו התחיל באיסור אינו צריך לפסוק, ואם כן מה לי שהתחיל בחצי שעה הסמוכה לזמן תפלה. או כשכבר הגיע זמן תפלה, שניהם מקרי התחיל באיסור, ואע"פ כן אינו צריך להפסיק, והוא הדין הכא כשהתחיל אחר שצלה עמוד השחר, ואע"פ דלקמן סימן רל"ב כתב מ"א [ס"ק ט] דבתחיל סמוך למנחה קטנה, צריך להפסיק, וכן הוא בחוש משפט סוף סימן ה' [ספ"ק ד], מכל מקום הרא"ש על כרחך מרמה תפלת שחרית, כיון דאית ליה המשך זמן מרובה, לזמן מנחה גדולה, דקיימא לן דאינו צריך להפסיק אם התחיל אפילו באיסור. דאי סבירא ליה דרומה לזמן מנחה קטנה, אם כן מאי קשיא ליה להרא"ש, לדעה קמייתא דסבירא ליה צורך להפסיק, מתפלת המנחה, והוצרך לחלק, דהכא חמיר דאסמכוהו אקרא כו', וכמו שכתב מ"א ס"ק שלפני זה. והן דברי הרא"ש פוק קמא דברכות [ספ"ק] [סימן] י"ד, ע"ש: ופירו' משום קריאת שמע צריך להפסיק. דקריאת שמע דאורייתא: ב"ל ברכות. כו' שבגמרא אכילתו יאמר בברכות ויסמוך גאולה לתפלה: עין סימן פ'. ד"ל כשיאמר אח"כ

אסור עד שהתפלל תפלת שמונה עשרה: (בשו"ע ספ"ע ב) ויש אומרים שאפילו בסוצא הבירו כו' כדי שיתן לב כו'. הם דברי הראב"ד [ומבא כושביא ברכה ה, א ד"ה אסור, וכתב ח"ל, כדי שיתן לב כו' ומפני שהוא משנה בלשון, יזכור, עכ"ל. לכן נסתפקתי דבימיהם שהיה מנהגן ליתן שלום וא"כ כשאמר צפרא דמרי טב הוי שנינו וע"י זה יזכור. מה שאין כן בזמן הזה ודרך כל אדם לומר צפרא דמרי טב ולא ליתן שלום. א"כ אין בזה שנינו. וא"כ אפשר דלהראב"ד בזמן הזה אין לומר צפרא דמרי טב: [ספ"ק א] או לילך לדרך. ← ויש ד"ה דאם רצה ליישב קושיית מהר"י אבהב, דאין כתב דאסור לצאת לדרך קודם שיחפלו, והוא בכלל איסור עשיית חפציו קודם תפלה. ובסוף בביחו מעמוד כו', משמע דולת טעם זה היה דינו שיחפלו גם בדרך, וכן באמת דעת מקצת פוסקים, וע"ש במ"א ס"ק ט"ז, תיפוק ליה הא אסור לצאת קודם שיחפלו. ועל זה תירץ הרב ב"י, דבסוף סימן זה מיירי שאין השיירא ממתנת לו, לכך היה מותר לצאת קודם תפלה. ולוי שברוך אי אפשר להתפלל מעמוד. והכא איירי באפשר לו להתעכב, אלא שרצה למהר לזרכו, ע"ש. וכתב הפרי חדש [נאח א] בשם הכסף משנה שכתב פוק' מהלכות תפלה [הלכה ב] בשם ה"ר מנחם שכתב זה לשונו ולא דוקא שחרית, אלא אפילו איזה תפלה, כיון שהגיע זמנה, אין לו לצאת עד שיחפלו אותה, עכ"ל: (ספ"ק יא) אב"ל מ"ם כו'. דלא שייך בהו גאולה. ד"ל, דאיסוריה ילפינן מרכת"ב [מנכ"ס א, ה, ט] ואותו השלכת אחרי גוף, ואמרינן אל תקרי גוף אלא גא"ך. אמר הקב"ה אחר שנתגאה זה קיבל עליו מלכות שמים. וכראיתא בברכות ח"ד י"ד עמוד ב'. והיינו דוקא דבר אכילה ושתייה דשייך ביה גיאות. וכתב הפרי חדש [נאח ג] אבל מים עם צוק"ר אסור. וכתב עוד והוא הדין קאפ"ע מותר לשתות קודם תפלה. כדי שיוכל לכונן דעתו בתפלה. והיינו בני אדם הרגילים בקאפ"ע בשחר. אבל קאפ"ע עם צוק"ר אסור: (ספ"ק יב) לרפואה כו'. כיון שאינו עושה כו' אלא לרפואה. ומחא טעמא כתב הפרי חדש [שם] זה לשונו, מסתברא אעפ"י שאינו מותר ויורדי לשתותו קודם תפלה. ויכול לשתותו אחר תפלה שרי דהא לית ביה גאולה עכ"ל: וכן משמע בב"י בשם מהר"י אבהב. שכתב זה לשונו וכתב רבינו הגדול מהר"י אבהב כו' מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין לרפואה קודם שיחפלו

לבושי שרד

אינו מקום סנה המירו לו לילך קודם התפלה כדי שלא יעמד לילך ישידי. ועל זה הביא רש"י מקימן ז' ספ"ק י"ו שכתב שם ושלם יעמד ללכת ישידי ע"ש: (ה) שרע ספ"ע ג בשבת. פירוש דלן אסור ממתה הקידוש, כיון דעדיין לא הגיע זמן הקידוש. כן הוא בטור: (י) מביא סקיר ד"ב טע"ב. ע"ש מנ"ה סק"ט"ו בטע"א שכתב שכתב מנחה ודאסור לשתות גזולה אפילו סמוך למנחה גדולה כיון דמסתמא מימשך. וכמד דלתי מוכרת. משום דהס"ל איכא ומישיני שמה יפעלנו מלמד נכנס המון או להפסיק כי ישטו שעדיין יש שזות, ובתוך כך יעטר הזמן, אלא כ"ן יש היכר ומדי עגלות השמר יצרכו: (יג) שם ספ"ע דתפילה

(ט) מ"ו ספ"ע: שחרשות. דהמס מיירי שהשיירא הולכת ואינה רוצה להמתכנן עד זמן תפלה, לכן איכא מאן דלמר הסס דמתפלל בדרך. והכא מיירי שהרשות בידו להמתכנן שהשיירא רוצה להמתין, אלא שהוא רוצה למהר דרכו אסור, דהו' עושה חפציו קודם התפלה כן כמד בכ"י [ד"ה ומ"ט רמ"ז א"ן]: (ט) שם עיקר זמן התפילה. שעדיין לא הגיע נן הממה ומותר לנשות מפיליו, רק פליגי התם אי תפלה מעומד עדין, אי משלם גזולה לנשות עדין. והמנ"ה ס"ק ו' מלג האט"ו ומכיל ליה דמעמדת השמר אסור: (י) מביא ספ"ע נראה ד"י אע"ג דכ"י כמד דן זה כמו שהעמקמי גאון ס', וכשהשיירא הולכת מיירי בנפח סימן

נמוך, אלא מפני שראוי שלא יהיו כתי גבוהין יותר מבית הכנסת וגנאי הדבר, לכך יגביהו גגי בית הכנסת אבל לעולם שקרקעיתו יהיה במקום נמוך משום דכתיב ממעמקים, דהא בתוספתא [מגילה פרק ג הלכה יד] קתני אין בונין בית הכנסת אלא בגבהה של עיר, אלמא במקום גבוה עדיף טפי. וי"ל דהתם כיון דכל הצבור במקום גבוה ליכא למיחש למידי, אבל הכא מיירי ביחיד, דייקא נמי דקתני לא יעמוד אדם וכו'. ומיהו אפילו יחיד כיון שכונתו להשמיע לציבור שרי וכמ"ש המחבר, וכההיא דאמרין בסוטה פרק ואלו נאמרים [מא, א] כ"ה, ובפרק בתרא דסוכה [נא, ב] גבי אלכסנדרייא של מצרים בימה גדולה של עץ היתה באמצעיתה וחזן הכנסת עומד עליה וכו'.

הגה ואפילו אינו גבוהין ג'. מי שאינו רגיל בשואיקוס אסור להתפלל בהם דמטריד שמא יפול:

ג בסופו. וכמה ברכות יתפללו האומנים עיין לקמן סימן ק"י סעיף ב':

ז ולא אחורי בית הכנסת וכו'. פ"ק דברכות [ו, ב] אמר רב הונא כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר [תהילים יב, ט] סביב רשעים יתהלכון, אמר אביי לא אמרן אלא דלא מיהדר אפי לבי כנישתא, אבל מיהדר אפי לבי כנישתא לית לן בה. וכתבו הגהות מיימוניות [תפלה פרק ה אות כ] בשם יש מפרשים דפירוש אחורי כמו חרץ, וכמו זה עומד אחר כתלינו [שיר השירים ב, ט]. ולפי זה אף לצדדין אסור ע"כ. וכן נראה מקרא דמיתנין דכתיב סביב רשעים יתהלכון, אלמא כל סביבות בית הכנסת דהיינו צדדין אסור, אבל אם עומד בחוץ לצד צפון או לצד דרום ופניו לבית הכנסת שרי, והוא הדין אם מתפלל אחורי כותל מערבית ומחזיר פניו כנגד בית הכנסת שהוא למזרח דשרי, אבל אם אחוריו אל כותל מזרחית אעפ"י שהוא מתפלל לצד שכל הקהל מתפללים אסור, והוא הדין אם מחזיר פניו לבית הכנסת ואחוריו לצד שהציבור מתפללים שאסור. וכל זה מוסכם מהמחבר ז"ל ועיקר:

ח בסופו. ג"כ מי שהולך במרוצה מותר:

ט בשעה שהציבור מתפללין. פירוש דוקא לכיון בשעה שמתפללין תפילת שמונה עשרה אבל לא שאר התפילה. והטעם לפי שאז עת רצון ועולין כל התפילות ביחד, והיינו דאמרין בגמרא [ברכות ז, ב] לימא ליה מר לשילוחא דציבור בעידנא דמצלי ציבורא ליתי ולודעי למר, ודלא כדמשמע מלשון ההגה. והא דאמרין פ"ק דעכו"ם [עבודה זרה ד, ב] דמצי איניש לצלוי צלותא [דספרא] [דצפרא] ביחיד בתלת שעי קמייא [דיומא] דריש שתא, דכיון דאיכא ציבורא דקא מצלו לא קא מדחי. ההוא בדלא מצי לכווני השעה ממש וכגון שאינו ביישוב, אי נמי מדחא הוא דלא דחינן לה אבל אינה נשמעת, אבל במכוין השעה ממש עת רצון הוא ונשמעת. והא דאמרין פ"ק דברכות [ו, א] אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, ההיא בדלא אניס, אבל בדאניס כיון שמכוין השעה שפיר דמי:

יד ישכים אדם לבית הכנסת וכו'. פ"ק דברכות [ו, א] מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר [תהלים פב, א] אלקים נצב בעדת אל, ומניין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר אלקים נצב בעדת אל. ומניין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהן שנאמר [שם] בקרב אלקים ישפוט. ופרכינן וכי מאחר דאפילו תלתא, עשרה מיבעייה. ומשינן עשרה קדמא שכינתא ואתייה. כלומר אעפ"י שעדיין לא באו לבית הכנסת אפילו שלשה מהם כיון שיצאו מביתם לילך לבית הכנסת קדמא שכינה וכשהולכים לבית הכנסת הרי מוצאים שם השכינה. וכן כתב דש"י ז"ל [ד"ה] קדמא שכינה ואתייה, קודם שיהיו כל העשרה עד ע"כ. אי נמי י"ל דהחילוק שיש בין שלשה לעשרה הוא, דשלשה עד דיתבי דהיינו כשמתחילין לשפוט וכרדיק קרא דמיתני דכתיב בקרב אלהים ישפוט דהיינו בשעת המשפט, אבל עשרה אפילו קודם שיתחילו ללמוד או להתפלל, קדמא שכינה וקרי ליה קדימה לגבי אותו הלימוד, לאפקי מתלתא דהוי עד דיתבי. והא דאמרין לקמן [ברכות ו, ב]

ואפילו הכי מפסיקין לקריאת שמע משום דהוי דאורייתא, וסיפא דאין מפסיקין לתפילה דמוקמינן לה במי שתורתם אומנותם על כרחך היינו אפילו כדליכא שהות"י, ובוהו גם דעת הרמב"ם ז"ל כן. וכפי זה לכי דייקין נידוק הכי טעמא משום דתורתם אומנותם, הא בשאין תורתם אומנותם כיון דליכא שהות מפסיקין, והכי מסתבר ועיקר, ואורכא עדיף ללמוד מעט קודם תפילה. וכן מוכח מפשטא דההיא ברייתא דקתני פ"ק דברכות [ד, ב] אדם בא מן השדה בערב נכנס לבית הכנסת אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא ק"ש ומתפלל, וכן מוכח בהירייתא בירושלמי פ"ק דברכות [הלכה א] דגרסינן התם ר' ייסא מפקד לחברייה אין בעיתון מתעסקן באורייתא אתון קריין שמע קודם חצות ומתעסקין. וכן בש"ס דילן בפ"ק דשבת [י, א] ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא והוה עסקי בשמעתתא, נגה לצלווי והוה קא מסרבה ר' ירמיה, קרי עליה ר' זירא מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה. והיינו טעמא דקרי עליה הכי שלא היתה עדיין שעה עוברת, ודלא כתיורין ראשון של תוספות [שם יא, א ד"ה כגון] שהיתה תורתם אומנותם, דא"כ אמאי הוה מסרבה ר' ירמיה. ועוד הא דקאמר ר' יוחנן בפרק תפילת השחר [ברכות כט, ב] מצוה להתפלל עם דמדומי חמה. וכן בפרק כל כתבי [שבת קיח, ב] א"ר יוסי יהא חלקי עם המתפללים עם דמדומי חמה. וכן בירושלמי [ברכות פרק ד הלכה א] ר' יוסי בר חנינא היה מתפלל עם דמדומי חמה. הכא נמי נימא שיניח מלקרות משהגיע זמן תפילת המנחה כדי להתפלל עם דמדומי חמה. ועוד אמרין במסכת מגילה [כג, א] ב"ש מאחרין לבא וממהרין לצאת, וכתב רש"י ב"ש מאחרין לבא לבית הכנסת שצריך לטרוח לסעודת יום טוב ע"כ. ומכאן יש סמך למה שנוהגין מקצת אנשים לקנות צרכי שבת בבוקר קודם תפילה, ועוד מדאמרין בפרק היה קורא [ברכות יד, א] אסור לעשות חפציו קודם שיתפלל, משמע דוקא חפציו הוא דאסירי הא חפצו שמים ותלמוד תורה בכלל מותר. ועיין במ"ש לעיל סימן ע' סעיף ד', והכי נקיטנן:

וזה שכתב המחבר לאסור בתלמוד תורה למי שרגיל להתפלל בבית מדרשו דילמא מטריד בגירסיה, לא מסתבר כלל דלא חיישינן לדילמא ממשיך אלא בהנהו מילי דחניא בפ"ק דשבת [ט, ב; יא, א] אבל לשאר מילי לא, וכדמוכח מההיא בירושלמי דפ"ק דברכות [הלכה א] דאיתנין לעיל, ואין לחלק ולומר דשאני התם שיש לה המשך זמן יותר מתפילת שחרית, דאדרבה במכל שכן, דהתם לא מירתת והכא מירתת, וטפי אית לן להתיר בכאן, והכי מחלקינן בפ"ק דשבת [י, א]. והא דאמרין פ"ק דפסחים [ד, א] האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידיניה באורתא דתליסר נגהי ארביסר דילמא משכא ליה שמעתתא ואתי לאימנועי ממצוה, שאני התם דמזמן לזמן קאתיא ולא מידרך, ואדרבה משם ראייה דהתם הוא דחיישינן הא בעלמא לא חיישינן לדילמא מטריד, וכן עיקר ודלא כר"י ז"ל [הובא בסורן כנ"ל]:

ח הכי עדיף טפי וכו'. אפילו לפי מה שכתוב ריש סימן נ"ח שחייב לתחילה לכיון השלמת ק"ש סמוך להנץ חמה, הכא מודינא שאם משיראה את חבירו הרגיל עמו קצת, מתעכב השיירא קצת, באופן שיוכל לקרות ק"ש ולהתפלל מעומד ולסמוך גאולה לתפילה, הכי עדיף טפי:

סימן צ

א ולא על גבי מקום גבוה. מפורש בברייתא [ברכות י, ב] לפי שאין גבהות לפני המקום, כלומר שצריך להדאות עצמו שפל ברוך ומוכנע, וכדתנן [שם ל, ב] אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. ואיכא למידק דמהכא משמע דמקום נמוך עדיף טפי, וכן במסכת תענית [כג, ב] ר' יונה אבוח דר' מני כי איצטריך עלמא למיטרא אזיל וקאי בדוכתא עמיקתא דכתיב [תהלים קל, א] ממעמקים וכו', ואלו בפ"ק דשבת [יא, א] אמרין כל עיר שגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה. ואין לומר דלעולם דקרקעית בית הכנסת יהיה במקום

אור ישראל
גאון גרס"ק

שנת 5 און 3 (כת)

19

הרב בן ציון יעקב הלוי ואזנר
אב"ד דבר"ץ ובית הוראה "שבט הלוי" דארה"ב
מאנסי נ.י.

איסור יציאה לדרך קודם התפילה

הב"י, שכתב להדיא ולא כן, דז"ל (סי' פ"ט) שאסור לו לילך קודם שיתפלל, לפי שסובר שהוא "בכלל עושה חפציו" קודם שיתפלל, והא דאמרין בפרק היה קורא, כל המתפלל, ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו, לאו למימרא שאם לא התפלל קודם, "שאינן הקב"ה עושה לו חפציו", אבל איסורא ליכא, אלא "איסורא נמי איכא", כיון שעושה חפציו קודם שיתפלל עכ"ל, והנה אחת דיבר הארון, ושתיים. זו שמענו מדבריו, א' שעצם ההליכה קודם התפילה, נחשבת ג"כ כעשיית חפציו קודם, ב' שיש איסור גמור בדבר.

עד כמה אסרו הדבר

והנה נחלקו רבותינו גדולי האחרונים ז"ל, עד כמה החמירו חכמים בדין זה, ומקורם נוצר מקושיית המהר"י אבוהב המובא בב"י, שתמה האיך סתמו הטור וש"פ לאסור בזה, בו בזמן שלקמן (סי' צ"ד) הביא הטור מחלוקת הפוס' היכן עדיף להתפלל, וי"א שיתפלל בדרך, ומחמת כן תירץ הב"י, דכאן מיירי שיש בירו ההזדמנות להתפלל קודם שיצא לדרך, ולקמן מיירי, שאין השיירא ממתנת עליו, והב"ח הפליג יותר, דכל שהגיע זמן תפלה, אף שאין השיירא ממתנת עליו, אסור לצאת קודם שיתפלל, ולא הקילו

ד בעוה"ת עש"ק לס' "והתפלל בערך וחייה" התשס"ב מאנסי

יש להסתפק על דבר מה שנוהגים רבים, לצאת לדרך, או לעבודתם, על סמך שיתפללו אח"כ בעת הנסיעה, [או אחר שיגיעו למחוז חפצם], האם נכון לעשות כן, וכן אם יש לחלק בזה בין שחרית למנחה ומעריב.

חומר היציאה לדרך קודם התפילה

איחא בגמ' (ברכות י"ד ע"א) אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן, אסור לו לארס לעשות חפציו קודם שיתפלל, ואמר רב אידי וכו', כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך, הקב"ה עושה לו חפציו, כך היא גירסת רש"י וש"פ, ומשמע דלצאת לדרך קודם אינו אלא חומרא בעלמא, אולם הרי"ף והרא"ש גרסו, אסור "לצאת לדרך" עד שיתפלל, דהיינו שבשניהם יש איסור בדבר, וכך נקטו כדבר פשוט הטור ושאר רוח"פ הקדמונים, וכן הלכה פסוקה בשו"ע (סי' פ"ט ס"ג) לאסור בשניהם.

איסור היציאה מדינא

ומכאן מה שחשבו רבים, שאין איסור היציאה לדרך ולעבודתו, קודם תפלה, אלא דברי אגדה בלבד, ולכל היותר מניעת ברכה במעשה ידיו, שגו מאד, כי לא בינו בדברי יוסף השליט והמשביר, ה"ה מרן

דה"ב

קודם התפילה

הב"י, שכתב להדיא דלא כן, דז"ל (סי' פ"ט) שאסור לו לילך קודם שיתפלל, לפי שסובר שהוא "בכלל עושה חפציו" קודם שיתפלל, והא דאמרינן בפרק היה קורא, כל המתפלל, ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו, לאו למימרא שאם לא התפלל קודם, "שאינן הקב"ה עושה לו חפציו", אבל איסורא ליכא, אלא "איסורא נמי איכא", כיון שעושה חפציו קודם שיתפלל עכ"ל, והנה אחת דיבר הארון, ושתיים זו שמענו מדבריו, א' שעצם ההליכה קודם התפילה, נחשבת ג"כ כעשיית חפציו קודם, ב' שיש איסור גמור בדבר.

עד כמה אסרו הדבר

והנה נחלקו רבותינו גרולי האחרונים ז"ל, עד כמה החמירו חכמים בדין זה, ומקורם נוצר מקושית המהר"י אבוהב המובא בב"י, שתמה האיך סתמו הטור וש"פ לאסור בזה, בו בזמן שלקמן (סי' צ"ד) הביא הטור מחלוקת הפוס' היכן עדיף להתפלל, וי"א שיתפלל בדרך, ומחמת כן תירץ הב"י, דכאן מיירי שיש בידו ההזדמנות להתפלל קודם שיצא לדרכו, ולקמן מיירי, שאין השיירא ממתנת עליו, והב"ח הפליג יותר, דכל שהגיע זמן תפלה, אף שאין השיירא ממתנת עליו, אסור לצאת קודם שיתפלל, ולא הקילו

א לקמן בזה, אלא במי שמשכים קודם היום, עיי"ש.

דעתו להתפלל בדרך, או כשיגיע

דע עוד, דגם אם בדעתו להתפלל על הדרך, או אחר שיגיע למחוז חפצו, אסור לצאת לדרכו קודם שיתפלל, וכתב להדיא הדרך החיים, והסכים המ"ב (שם ס"ק כ') כדבר פשוט, וכנראה שיטתייהו גובע מהמפורש בב"י (שם) שהרי נדחק ליישב קושית המהר"י א"ל, אף דשם מיירי ממי שעתיד להתפלל דרכו, ואעפ"כ לא סמך להתיר, מאחר דבר הגיע זמן תפילה, וכן סתימת הש"ס הפוס', מורה לאסור בכל גווני דאל"כ דאי היה להם לחלק בחילוק קל ושכיח, סוף דבר כל שהגיע זמן תפלה לכו"ע אסור לצאת לדרכו קודם שיתפלל.

המברך ומתפלל בחלקו קודם שיצא

ואין להמליץ היתר על המקילים בזה, אחר שכבר הקדימו לברך ברכות התורה ושחר, ולפעמים גם קראו פרשה ראשונה על ק"ש, והתפללו מעט עד ברוך שאמר, ויש להקל בזה, וכנזכר בהגהת השו"ע (סי' פ"ט ס"ג) שיש מקילין בזה, הנה כמה שוטעו וטעו לסמוך על דברים הללו שאין הם שום פירוש, וצע"ג, וכמו שנבאר עוד שמים.

דהנה כל מעיין צדק ימצא, דלכאור' בדי הג"ה הללו, על כרחך אי אפשר מפומיה דהרמ"א יצאו, דהאיך אפשר הרמ"א יעתיק קולא בדבר שמקורו תרומת הרשן (סי' י"ח) והוא בעצמו פתח עיינים בגנות הנוהגים כן, וכתב דלאו שפיר בדי, לעשות דבר הנוגד תלמוד מפורש, לא סגי בכרכות התורה, אלא בעינן

שיתפלל דוקא תפלת שמו"ע, קודם שיקדים שלום לחבירו, וקודם שיצא לדרך, ועשיית חפציו, עיי"ש, וכן הבינו כדבר פשוט הב"י והר"מ כוונתו של הת"ה, עיי"ש, ואף שבסוף הביא הר"מ שמשמעות הא"ח נראה שאין לחוש כל כך, מ"מ לא היתה כוונתו להורות בזה שום קולא למעשה, אלא כמעיר בעלמא, פוק חזי שמניה וביה שם בד"מ (בסוס"ק שלפניו) הביע דעתו הנחרצת, שדברי הא"ח לחלק בזה, נוגדים פשטות התלמוד, עיי"ש.

ומלבד זה כל עיקר לשון הגהות השו"ע כאן צע"ג, דמלבד שלא פתח בתיבת "הג"ה" כדרכו של הרמ"א בכל מקום, וכן הביא דעתם רק במוסגר, שזה אות, שדברים אלו, לאו הרמ"א כתבם, גם עצם הלשון "ויש מקילין" זר ומזר, דתמה על עצמך, מי הם המקילין הללו, א"ת האורחות חיים, זה אי אפשר, פוק חזי שהמחבר עצמו (שם ס"ב) העתיק בשמו להקל, דק לענין שאילת שלום, ואילו לענין יציאה לדרך העלים שיטתו לגמרי, הלא דבר הוא, ועל כרחך כמו שהסכימו שם רכרבי, ה"ה הלחם חמודות, ומג"א, והגר"א וש"א, דעד כאן לא היקל הא"ח, אלא לענין לכרוע לפני חבירו, אבל שיקדים לפתחו, אף שכבר בירך על התורה וכו' אסור לכו"ע, וכן הובא במ"ב ושעה"צ (סי' ח"י) וא"כ חלילה לתלות קולא זו בדעת הא"ח

ואף המתעקש לומר שהא"ח היקל גם בזה, אין שיטתו אלא דעת יחיד, ופשיטא דהלכתא כרבים החולקים, נוסף לכך שאף הר"מ נוהר וכתב שאינו אלא משמעות הא"ח, וכל כי האי אין ספיקו של הא"ח

מוציא מדי ודאם של הת"ה ושאר כל הפוס' שהחמירו בזה מדין התלמוד.

וא"ת דהמקילים אינם אלא אותם האנשים הנזכרים בת"ה, שהנהיגו לעצמם קולא בזה, תימה, וכי ראויים קומץ אנשים הללו, שנחפזו לדרכם ולמחוז חפצם, וגלל כן דרשו וחידשו לעצמם קולא, כנגד סתימת הש"ס, לשבצם כדעה בשו"ע שלנו, ועליהם ועל כיוצא בהם יסמכו קהל ועדה, לעשות מעשה להקל, כנגד סתימת התלמוד, אתמהה.

לאור כל האמור אין ספק, שהגה"ה זו לאו מפומיה דהרמ"א יצאה, והמסתפק עדיין פוק חזי שהלבוש שהוא תלמידו המובהק של רבינו הרמ"א ז"ל, לא די שנמנע מלהעתיק שיטת רבו בזה, אלא אדרבא סתם היפך דבריו, דלא סגי באמירת הברכות, וכמו שכתב גם הב"י, וכן הגר"ז יצא כאן מחוץ לדרכו, שאף אם אמנם העתיק מנהג המקילים, אבל מאחר שמצאם תמוהים כנ"ל, שיכל את ידיו, ובמקום "וטוב להחמיר", סיים להיפך "ואינו נכון" עכ"ל.

תבנא לדינא

סוף דבר נמצינו למדין, דדברי הגה"ה הללו לאו מר בר רב אשי חתים עלייהו, ואף אם יצאו מפי מקור מים חיים, עכ"פ לדינא והלכה למעשה בודאי אי אפשר לסמוך עליהם להקל, ומלבד שבעל ההג"ה עצמו סיים, "וטוב להחמיר", הלא כבר הורו רבותינו רוב בנין ומנין מייסדי השו"ע להחמיר בזה, הלא המה, הת"ה, הב"י, והר"מ, הלבוש, והב"ח, הל"ח והמג"א, הגר"א, והגר"ז, והמ"ב, שכולם פה אחד הסכימו, ובחד פיסקא הורו, שאין

לסמוך על אמירת הברכות, רק לענין כריעה, ותו לא, ה"ה שאסור לצאת לדרכו, שוב מצאתי גם בערוך השולחן (סעיף כ"א) שהרעיש הרבה ע"ז, והשיג ממש כעין דברינו הנ"ל, ומסיק בפשיטות לאסור.

פיסקא דהאי דינא

מעתה לענינינו באנו לדין, דכל שהגיע זמן תפילה, וכנירון דידן, דלרוב בעת יציאת הציבור בבוקר, כבר האיר המזרח, והגיע זמן תפלה, פשיטא דלכו"ע אסור לצאת לדרך קודם שיתפלל, אף אם יקדים לומר ברכות, או קצת פסוקי דזמרה, וק"ש, אסור, [ובפרט כהיום חמור הדבר שבעתיים, כי כמה רכבים ושיירות מצויות לפניו, להגיע בכל עת], וכ"ש מי שעתידי להתפלל שמו"ע ברכב, תוך כדי נסיעה, הרי זה איסור נוסף, וכמו שיתבאר בתשר דלהלן, ובכל אלו לא שנא תפלת שחרית, מנחה, או מעריב, אסור, וכדמוכח מסתימת הש"ס וכל הפוסקים, וכן כתב להדיא המ"ב (סי' פ"ט ס"ק י"ט).

היוצא לדבר מצוה

ודע דאיסור היציאה לדרך קודם התפלה, הוא כה חמור, עד שיש אוסרים לצאת אפילו לצורך מצוה, וכגון לנסוע לברית מילה וכיו"ב, מ"מ אסור, וכמו שנתבאר בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' נ"ח) עיי"ש, שנחלק בזה עם הבעל ערוך השולחן.

היוצא לדרך כדי להתפלל ולעשות צרכיו מותר

ומ"מ נראה, דעד כאן לא אסרו, אלא אם עיקר כוונתו אינו אלא להגיע למחוז חפצו, ודרך אגב יתפלל שם, או על אם

ד. משא"כ
לה. וכגון ב:
רבה מאחב"י
שלים, משכיני
שפוך שיח בנ
ערכי, שלא
שכים להתפל
י"ב, אף שד

תפלת

עוה"ת או
חש"ב
שאלה: עי
אחב"י שיחי
ביומו ו
שלוח] על ה:
בין לעשות ו
תשובה:
ה, עפ"י הו
מרכב על
קרון, יושב
וד.
אכל כו
היתר ההו
לא מיבעיא
קודמת, י
עבודה, קו
פורש, ש:
שיתפלל, ו
תורת ד
דולי הפ
מלבד זה.

לדרכו, מ"מ מאחר שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שיוצא גם לתפלה, שהרי אך ורק משום זה הקדים לצאת, [והמורד בזה הוא, שלמקומות אלו הוא נוסע לפעמים להתפלל, גם מבלי שיצא לדרכו ומחוז חפצו], מותר.

והנלענ"ד בעז"ה כתבנו

תפלת שמונה עשרה ברכב ואוטובוס תוך כדי נסיעתו

שהוא אנוס ומוכרח לצאת קודם התפלה, אף שפסוקי דזמרה, וק"ש, ושאר חלקי התפלה, מותר להתפלל תוך כדי הנסיעה, אבל שמונה עשרה אסור, וכמו שיתכאר לפנינו בעז"ה.

היתר התפלה בשעת הנסיעה, אינו אלא בשעת הדחק

הנה נחלקו התנאים בש"ס (ברכות ל' ע"א) לענין הרוכב על חמור, או היושב בקרון, אם צריך לירד ולהתפלל, או יושב במקומו, ואנן קיי"ל כדעת המתיר וכנ"ל, והנה עיקר טעם ההיתר, אינו אלא משום שחששו, שאם יצריכוהו לידד, שמא יטרד לבו על איבוד חמורו, או השיירא, אבל בלאו הכי, לכו"ע חייב לרדת, ולהתפלל בעמידה, ולא מיבעיא לשיטת הרבינו יונה, והרבינו יוסף (שם) דמפרשים, דאף מה שאמר הש"ס, "יושב במקומו", היינו שצריך להושיב ולעצור את הבהמה בשעת התפלה, דפשיטא דה"נ חייב לעצור הרכב [האוטובוס] בשעת התפילה, אלא אפילו לשיטת רש"י והרא"ש דיושב קאי על

משא"כ המשכים לצאת לצורך וכגון בארה"ק שהדבר שכיח, כה מאחב"י המתפרנסים בתוככי ארץ, משכימים קום, כדי להתפלל תוך שיח במקום רינה, אצל הכותל הרבי, שלא זזה שכינה משם, או שכיח להתפלל עם רבו בעיר אחרת, אף שדרך אגב יוצא משם גם

היה"ת אור ליום ה' מרחשון ש"ס"ב
שאלה: על דבר אשר נוהגים רבים מאחב"י שיחיו פה ארה"ב, להתפלל מדי יום ביומו תפלת שחרית, [וכן שאר תפילות] על האוטובוס בשעת נסיעתו, האם יתכן לעשות כן.

תשובה: הנה לכאור' היה מקום להקל על עפ"י המבואר בשו"ע (סי' צ"ד סעיף ד') שרוכב על החמור, או הנוסע בספינה, או בקרון, יושב במקומו ומתפלל, ואין צריך לרדת.
אבל כל המעיין היטב ימצא, דכל היתר ההוא, לא שייך כלל לנידון רידן, לא מיבעיא לפי מה שכבר ביארנו בתשו' קודמת, שבלא"ה עצם היציאה למקום עבודה, קודם התפילה, הדבר גובל באיסור פורש, שאסור לאדם לצאת לדרכו קודם שיתפלל, והיינו תפלת שמו"ע, וכמו שכתב בתרומת הדשן (סי' י"ח) וכן הסכימו כל גדולי הפוסקים האחרונים, עיי"ש, הנה נלכד זה, אפילו אם אירע ששכח, או

לסמוך על אמירת הברכות, רק לענין כריעה, ותו לא, ה"ה שאסור לצאת לדרכו שוב מצאתי גם בערוך השולחן (סעיף כ"א) שהרעיש הרבה ע"ז, והשיג ממש כעין דברינו הנ"ל, ומסיק בפשיטות לאסור.

פיסקא דהאי דינא

מעתה לענינינו באנו לדין, דכל שהגיע זמן תפילה, וכנידון דיין, דלרוב כעת יציאת הציבור בבוקר, כבד האיר המזרח, והגיע זמן תפלה, פשיטא דלכו"ע אסור לצאת לדרך קודם שיתפלל, אף אם יקדים לומר ברכות, או קצת פסוקי דזמרה, וק"ש, אסור, [ובפרט כהיום חמור הדבר שבעתיים, בי כמה רכבים ושיירות מצויות לפניו, להגיע בכל עת], וכ"ש מי שעחיד להתפלל שמו"ע ברכב, תוך כדי נסיעה, הרי זה איסור נוסף, וכמו שיתבאר בתשו' דלהלן, וככל אלו לא שנא תפלת שחרית, מנחה, או מעריב, אסור, וכרמוכח מסתימת הש"ס וכל הפוסקים, וכן כתב להדיא המ"ב (סי' פ"ט ס"ק י"ט).

היוצא לדבר מצוה

ודע דאיסור היציאה לדרך קודם התפלה, הוא כה חמור, עד שיש אוסרים לצאת אפילו לצורך מצוה, וכגון לנסוע לברית מילה וכיו"ב, מ"מ אסור, וכמו שנתבאר בשו"ת דברי יציב (אוי"ח סי' נ"ח) עיי"ש, שנחלק בזה עם הבעל ערוך השולחן.

היוצא לדרך כדי להתפלל ולעשות צרכיו מותר

ומ"מ נראה, דעד כאן לא אסרו, אלא אם עיקר כוונתו אינו אלא להגיע למחוז חפצו, ודרך אגב יתפלל שם, או על אם

סימן נט

מלאכת השחיטה קודם התפלה

ב"ה, קריח צאנו, י"ז חמו חשב"ד

מכתבך קבלתי ושמתחי מהרחבת גבול הקדושה והטהרה והשי"ת יטהר לב עמו ישראל לעבדו באמת ובלב שלם אכיה"ר.

ואודות שאלתך בזמן המפלה [שצריכים להשיב וללכת לעבודת השמיטה], הנה הלכה פסוקה בא"ח סימן פ"ט ס"ג, והוא מצרכות י"ד [ע"א], אסור לו לאדם שיעשה חפצו קודם שיפלה או לילך לדרך, ובמ"ב [שם סק"י] דח"י שעה קודם כבר אסור, ואפילו להשבות יעקב ח"ב סימן כ"ב שהמ"ב בשעה"ל ס"ק כ"ד סמך עליו, רק בעבדו ומשרתו דחייב בכבודו ויראתו עיי"ש, ולהלכות קטנות [מ"ב סי' ד'] בכל ענין אסור, והלקט הקמח [סוף הלכות הנהגת האדם בבוקר] הביאו להלכה, ומכ"ש עבודה מפרכת כה דחיישינן שמא ימשך בניטול זמן חפלה, שפשיטא שאסור.

ולעומת זה הלכה פסוקה [שם ס"ח] כשצריך להשיב לדרך שיכול להפלה משעלה עה"ש, ואפילו לתפילין [מצוה] בסימן ל' ס"ג שמיחם וכשיגיע זמן ימשמש בהם וצריך וכו'. ובאמת השיעור מעלות השחר לשיכיר חצרו הוא להב"י [בתחלת הסימן שם] חד שיעורא עם משיכיר בין תכלה ללבו, ולהפמ"ג במ"ו [סי' ל' סק"א] הוא קלח מאוחר, אבל בטח שאין זמן רב בנתיים. ובשו"מ מהד"ג ח"ב סימן קס"ב שבימי עניים ומסופק אם כבר הגיע הזמן שיכיר בין תכלה לכרתי או חצרו צדוק ד' אמות, שכיון דקיי"ל לילה זמן תפילין ורק מדרבנן שמא ישן, הוה ספיקא דרבנן ולקולא, ובפרט שהרעק"א [בהגהות על השו"ע] בסימן ל' פסק דאם צריך מקדם אינו חוזר ומצדק, וממכין על הרביעי פרץ המובא בטור דלכתחלה מצדק כשמניחם בהשכמה, א"כ בפק פשיטא שרשאי לצדק, והוה כפק ספיקא, ואף שבצרכה מוששין לס"ס [עיי' במקובץ בשד"ח אסיפ"ד מערכת צרכות סי' א' אות י"ח ס"ק י'], אבל כשעיקרא דרבנן, ומה"ח הרי מותר להניח, כמ"ש השו"מ שמה, ושיך הצרכה.

וא"ל הרי יכול להמתין בצרכה עד זמן הנחת כהלכה פסוקה ולהתפלל כראוי במשך הזמן ההוא, ואף אם ירצה להצריך ולכוין בתפלתו כראוי, ישמיע אחר צרכה השחר עד ברוך שאמר, ואפילו אם יהי' דוחק טובא מאוד יקצר בפסוקי דמרא, כמו שבזו"ר בשו"ע סימן נ"ב, הגם שבצאה"ט שמה [סק"א] שהמגיד הזהיר להב"י ע"י, אכן הביא בעצמו ממשונת חכ"ל [סי' ל"ו] שזה רק לתחלה אבל

ולמ"ש א"ש דכיון דכל המתפלל יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפצו, היינו שאינו ירא ומפחד מסכנת דרכים, אבל בלא"ה איכא חשש סכנת דרכים, ולזה אסור דעדיפא מחשש דשמה יתעלף, ונמצא דבהך הקב"ה עושה לו חפצו מרומו האסור ליוצא לדרך קודם שיפלה ודו"ק.

וגם י"ל דלגבי דבר מצוה שאני עשיית חפצו מלמא לדרך, דכיון דנאנס ולא עשאה מעלה עליו כאלו עשאה, א"כ באינו יוצא לדרך מצוה מכה הא דאסור ללכת מעלה עליו הכתוב כאלו קיים המצוה, משא"כ בעשיית חפצו וכמו לקנות צרכי שבת לא שייך כאלו עשאה, דקו"ס לא יהיו לו צרכי שבת ודו"ק.

ג) וצ"ח מכל הנ"ל לא ידעתי מנין לו לבעל ערוך השולחן [בסי' פ"ט סעיף כ"ב], דגם בלמא לדרך לדרך לדרך מצוה מותר, דהא לא מוכר זה רק לענין לקנות צרכי שבת וכנ"ל. וביותר לא אדע מה שכתב שם, ויש מחירין גם לדרך הרשות אם אין השיירא רגוה להמתין וצ"ח להמג"א סק"י עיי"ש, ומאי ראייה משם דמיירי בנטיעה דרשות, אדרבה זה מוכר צב"י הנ"ל ושם הטעם משום דאנוס הוא, ועיי' פמ"ג בא"א שם דחמה על מג"א למה אמר נ"ל עיי"ש ובלבושי שרה, ועל כרחק דיש לו צורך גדול לנסוע וכשהשיירא אינה מתחנתה הוה אנוס ודו"ק.

ד) ועב"פ בני"ד מי יימר דמיקרי לדרך מצוה, ועיי' שו"מ חמ"ס יור"ד סי' קס"ב לענין מסייעת לסנדק אי הוה לדרך מצוה עיי"ש, וכ"ש בנתיים הליכה לסעודה צריח לעיר אחרת שבדאי אינו בכלל הצדו דפקחים קי"ג ע"ב, ונראה בפשטות דאין ללכת קודם המפלה.

ובבב"ר הגדר לדרך מצוה אינו שוה בכל המקומות, ולענ"ד תליא בחומר הענין, ויש אריכות דברים בה ואכמ"ל. ואצ"ח רק מהא דא"ח סוף סימן רמ"ח ס"ד, י"א וכו' לסחורה או לראות פני חברו חשוב הכל לדרך מצוה, ובטו"ז שם סק"ה הקשה מסי' תמ"ד ס"ז לענין חמץ שרק בהולך למול בנו וכו', ועיי"ש בסי' תמ"ד צמג"א סק"י. ובסי' תרי"ג ס"ח, ההולך לשמור פירותיו וכו' אבל לא בחורה, ובטו"ז סק"ז שאין כאן מצוה וכו' עיי"ש, ובמג"א סק"ט, ומלשון הר"ן פ"ח דיומא המובא גם בצ"ח [בד"ה ההולך לשמור] נראה דלא הוה לדרך מצוה. ובסי' ש"א ס"ו, ההולך לשמור פירותיו וכו' עיי"ש, ובמג"א סק"ח דשמירת ממונו נמי קלח מצוה, וצ"ח לסי' רמ"ח, ועיי"ש בטו"ז סי' ש"א ס"ק ג'. וע"ע בסי' ק"ח ס"ח לענין חשלומו, ובגרי"א שם ג"כ לצורך ממונו מקרי צורך מצוה וצ"ח לסי' רמ"ח ודו"ק. וע"כ דאין לזה גדר שוה.

L

עליהם, דחוץ מהאל הקדוש ושומע תפלה אסור לענות אמן באמצע הפרק. ובלבו"ש (שם, וכ"פ בבה"ל סי' נא ס"א ד"ה אם) תידן, דאמן על ברכה זו שעומד באמצעה עדיף. אך הקשה דא"כ נימא דעונה אמן אחר ברכה זו לאחר שגומרה ג"כ. וצ"ל דהמדקדקים הנ"ל ס"ל דבין גאולה לתפלה חמור יותר מבאמצע הפרק, וכדקיי"ל לענין ברכת תפילין, וכמשכ"ל.

ובאמת שיטת הרמ"א צ"ע בזה, דפסק (ס"ח) דמבדק על תפילין באמצע הפרק ולא בין גאולה לתפלה, ומזה נראה דבין גאולה לתפלה חמור יותר, ואילו לענין אמן על ברכת גאל ישראל פסק דמותר בין גאולה לתפלה (ס"ז) ואסור באמצע הפרק (ס"ג), ומזה נראה דבין גאולה לתפלה קל יותר, וצ"ע. ונראה דלעולם בין גאולה לתפלה חמור יותר מבאמצע הפרק, וכנ"ל. ומ"מ י"ל דמותר לענות אמן של גאל ישראל משום דקאי התם, כדכתב רע"א (למג"א שם). כלומר דהאמן הוא המשך של הברכה עצמה, ויש לדמותו לגאולה אריכתא (ד:): כיון שהוא כחודר על דברי הש"ץ שהם מעניני גאולה. אבל סברא זו נאמרה דק כשקאי התם, שכבר גמר ברכת גאל ישראל בעצמו. אבל כשהוא באמצע ברכת גאל ישראל, א"א להחשיב ענית אמן על גאל ישראל כגאולה אריכתא, ולכן אסור לענות.

עם הש"ץ. אך כיון שיש חשש איסור, לדינא א"א לחייבו לענות אמן. וא"כ באהבה רבה, שיש מחלוקת אם מותר לענות אמן, ואין חיוב לענות, יוצא מספקו אם אינו עונה, דהרי לא בטל שום חיוב.

ד. אמן בין גאולה לתפלה

עו"ל דהנה הטור (סי' סא) כתב בשם הרמ"ה דהעונה אמן אחר ברכת עצמו באהבה רבה ה"ז מגונה. ונראה דסובר דכל שלשת ברכות ק"ש מהוות סדר אחר, וא"כ אהבה רבה היא באמצע הסדר, ואינו דומה לישתבח. ונראה דהטור אזיל לשיטתו (סי' סו), שפוסק שעונה אמן אחר ברכת עצמו בגאל ישראל, וס"ל דכל שלשת הברכות סדר אחד הן. ולפי"ז י"ל דהמ"ב הכריע דעונה אמן אחר ברכת עצמו כשגומר עם הש"ץ רק כשבדאי גמר הסדר הוא, ולא באהבה רבה דספק הוא. ולכן בגומר אהבה רבה עם הש"ץ אינו עונה אמן אף אם אין בעית הפסק בין אהבה רבה לק"ש.

והנה במ"ב (סי' סו סקל"ה) פסק שעונה בשוה עם הש"ץ בגאל ישראל, ובלבו"ש (למג"א סקי"א) הקשה כנ"ל, דעדיין ספק הוא. ויש לתרץ כשני התירוצים הנ"ל באהבה רבה.

ועי"ש במ"ב, שיש מדקדקים להמתין ולענות אמן דאגל ישראל בשירה חדשה, והקשה

סימן י

דברים האסורים קודם התפלה

א. עשיית חפציו

7 איתא בגמ' (יד.) אמר רב אידי אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל. שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. ויש לעיין באיסור זה, אם הוא איסור בעצם דומיא דאיסוד אכילה קודם שיתפלל, או שאסור שמא יתעכב בעשית

חפציו וידחה תפלתו או ישכחנה לגמרי. ונ"מ טובא למעשה, וכמו שיתבאר.

והנה בגמ' (שם) נזכר איסור נתינת שלום לחברו קודם התפלה, ופירשו שאסור רק במשכים לפתחו, משום דכאילו עשאו במה, ופרש"י דכשיש לעסוק בכבוד שמים, אסור להתעסק

בכבוד בשלו קודם א"ל ומרהו מדויק ו

אסור שלא הראב' דמרי בדברי משנה בגמ' לפתחו עשאו (במקונ ע"י רנ וכאן מ ואסור מתעכב בלשונו וכ כדי שי וכ"כ ו שלא ע בשו"ע לומר מותר בעסק בהפעלו אחרי ה

ה. אדי אנ וכן נרא מקור מ (סקי"ג) הצטער בתוד"ה שיתפלל

והנה רש"י (שם) אוסר אף ללמוד קודם שיחפלה. ובחוס' אקשו עליו מהגמ' (יד): שרב למד לפני התפלה. ולרש"י צ"ל כהרא"ש (פ"א סי' ז) וז"ל ואפשר דמיירי באדם שמתפלל בבית מדרשו ואינו רגיל לילך לביהכ"נ, דאיכא למיחש דילמא מיטרד בגירסתיה ויעבור זמן תפלה וק"ש עכ"ל. וכ"כ בשו"ע (ס"ו), ושלכן ברגיל לילך לביהכ"נ מותר. וכיון שלהרי"ף כל איסור עשית חפציו נלמד מהגמ' לעיל (ה:), ולרש"י, דקיי"ל כוות', ע"כ האיסור הוא רק שמא ישכח, דאיסור למוד ומלאכה נזכרו ביחד, ואין איסור לימוד כשלא חשו שישכח, וכדכתב הרא"ש, וכן היא מסברא, דחפצי שמים הוא ולא חפציו, א"כ מוכח דאיסור חפציו הוא ג"כ רק שמא ישכח ויתעכב, וכנ"ל.

ב. אכילה

איתא בגמ' (י'): מאי דכתיב לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתחפלו על דמכם וכו' אחר שאכל ושתה ונתגאה זה קבל עליו עול מלכות שמים. וכתב הרא"ש (פ"א סי' י') וז"ל, דאם התחיל לאכול קודם שעלה עמוד השחר, כיון שעלה עמוד השחר פוסק. אע"ג דאמרינן בתפלת המנחה אם התחילו אין מפסיקין, שאני הכא דאסמכוה אקרא ואיכא לאו דלא תאכלו על הדם, ואבי העזרי וז"ל כתב דמותר לשתות מים בבקר קודם התפלה דלא שייך במים גאווה, עכ"ל. ומבואר דאיסור אכילה קודם שחרית אינו רק שמא ישכח, דבזה אם התחיל בהיתר אינו מפסיק, אלא דהוא איסור בעצם משום אסמכתא דלא תאכלו על הדם. והרא"ה (שם) כתב דאיסור דאורייתא הוא, והי' לוקה, אלא דלאו שבכללות הוא, וכן נראה בספהמ"צ להרמב"ם (שרש ט'). ואולי לשיטתייהו דיש חיוב דאורייתא להתפלל בכל יום, וכ"כ המנ"ח (ס' רמח). ולפ"ז נראה דאף שתית מים אסורה קודם התפלה, וכן נראה קצת מלשון הרמב"ם (הל' תפלה פ"ו ה"ד) אסור לו לאדם שיטעום כלום (אולם מדכתב דין זה ביחד עם איסור עשית חפציו ושאלת שלום נראה קצת דהאיסור רק

בכבוד אדם. אבל כשפוגע בו בדרך, מותר לשאול בשלומו. ואח"כ גרסינן בגמ' כל העושה חפציו קודם שיחפלה כאילו בנה במה. א"ל במה אמרת. א"ל לא אסור קאמינא וכדאמר רב אידי וכו'. ומהרש"א כתב שגירסא זו ליחא בספרים מדויקים ובאמת אינו מובן, וכקושית המקשן. והנה הרשב"א כתב וז"ל, א"ל אנא לאו אסור אמרי, כלומר ואפי' במוצא חברו בשוק כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיחפלה. וכתב הראב"ד ז"ל דהיינו שנהגו לומר בבקר צפרא דמרי טב, כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיחפלה. ומפני שהוא משנה בלשון, זכור, עכ"ל. ומזה מוכח שגרס בגמ' כל הנותן שלום וכו', ומיירי כשאינו משכים לפתחו ואעפ"כ אסור, אף דבזה אינו כאילו עשאו במה. ואולי גרס כהריטב"א היכי אמרת (במקום במה אמרת), ור"ל שכבר נאמר דין זה ע"י רב, ולזה תירץ דרב מיירי במשכים לפתחו, וכאן מיירי במתעכב בדרך ונותן שלום לפוגעים, ואסור דומיא דעשית חפציו. ומזה נראה דכשאינו מתעכב אין איסור. ולכן כתב הראב"ד דישנה בלשונו כדי שלא יתעכב ויבוא לידי איסור. ומכל זה נראה שהאיסור לעשות חפציו הוא כדי שלא יתעכב בדברים אחרים עד שיחפלה, וכ"כ הגר"א (סי' פט סק"ב). ולפ"ז בדברים שלא שייך בהם עיכוב אין איסור, וכן נראה בשו"ע (ס"ב) שבהוצרך לראות איזה עסק מותר לומר צפרא דמרי טב, דלכאורה קשה, דלמה מותר לראות את העסק, ולהנ"ל מובן, דמיירי בעסק שאין עיכוב בראייתו. ונראה דה"ה בהפעלת מכונה או הורדת חפצים שצריך להם אחרי התפלה, דאין עיכוב, ומותר. והנה הרי"ף והרא"ש גורסים במימרא דרב אידי אסור לצאת לדרך (במקום לעשות חפציו), וכן נראה מהפסוק וישם לדרך פעמיו. ולפ"ז אין מקור מסוגיין לאיסור עשית חפציו כלל, והגר"א (סק"ג) כתב שמקורם מהגמ' (ה:), שאבא בנימין הצטער שתהא תפלתו סמוך למטתו, ופירשו בתוד"ה אלא, שלא הי' עושה מלאכה עד שיחפלה.

שומע תפלה אסור
בו"ש (שם, וכ"פ
תירץ, דאמן על
אך הקשה דא"כ
זו לאחר שגומרה
ס"ל דבין גאולה
הפרק, וכדקיי"ל

צ"ע בזה, דפסק
צ"ע הפרק ולא בין
בין גאולה לתפלה
על ברכת גאל
לתפלה (ס"ז)
ומזה נראה דבין
ונראה דלעולם בין
מבאמצע הפרק,
נות אמן של גאל
כתב רע"א (למג"א
משך של הברכה
אדיכתא (ד: כיון
שהם מעניני גאולה.
שקאי התם, שכבר
צמו. אבל כשהוא
א"ל להחשיב ענית
ודיכתא, ולכן אסור

בחנה לגמרי. ונ"מ

איסור נתינת שלום
שאסור רק במשכים
או במה, ופרש"י
אסור להחעסק